

SZAKDOLGOZAT

HORVÁTHNÉ MOLNÁR MÓNICA

Óvodapedagógus, levelező

Kaposvár

2004

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem

Kaposvári Campus

Óvodapedagógia Szak

Berg Judit *A cipelő cicák* című könyvsorozatának óvodai feldolgozása

Belső konzulens: Dr. Nagyné Dr. Mandl Erika
PhD egyetemi docens

Készítette: Horváthné Molnár Mónika
GHRPFU
levelező

Intézet/Tanszék: Neveléstudományi Tanszék

Kaposvár

2024

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés.....	2
1.1 Alkalmazott módszerek, eljárások.....	3
2. A kortárs gyermekirodalom és a gyermekkönyv-illusztráció elméleti kérdései.....	4
2.1 A gyermekkönyv és az illusztráció.....	5
2.2 A kortárs magyar gyermekirodalom sajátosságai.....	9
3. Berg Judit.....	13
3.1 Interjú Berg Judittal.....	19
3.2 Agócs Írisz, a Cipelő cicák illusztrátora.....	20
3.3 Meseelemzés: Cipelő cicák.....	25
3.4 Mesetervezet és reflexió.....	32
a. Reflexió a tevékenységhez.....	35
6. Összegzés.....	38
7. Irodalomjegyzék.....	39
8. Képjegyzék.....	42
9. Mellékletek.....	43

1. Bevezetés

A hazai és nemzetközi gyermekirodalom palettája kétségkívül színes és gazdag.

Személyes kedvencem a székely származású Csernik Szende mesemondó és lábbábos, aki egyszemélyes színházával járja a világot, s benne keresi azokat a gyermekeket és felnőtteket, akik a meséjének idejére összekapcsolódnak egy másfajta világgal. Mert a mesemondók varázsvilágának titka ebben rejlik: olyan körülményeket teremtenek, olyan hangulatot, ami észrevétlenül fonódik a hallgatóság köré, belekúszik a lelkünk bugyraiba és általa kiutat találunk válaszokra lelve, és szinte új emberként ballaghatunk haza az előadásról, boldogan, mosollyal az arcunkon. Habár a mesemondás is a gyermekirodalom részét képezi, dolgozatomban ezt a szálát csak érintőlegesen említem.

Maradva az íróknál, költőknél és meséknél, a kezdeti időkből kiemelnék egy pontot: Flóri könyvét, amely 1840-ben látott napvilágot Bezerédj Amália nagyszerű műveként, melyben szerepelnek mesék, versek, dalok és mondások. Nem véletlenszerűen választottam ezt az alkotást, Benedek Elek kutatása is ide nyúlik vissza, a magyar gyermekirodalom kezdeteként határozza meg ezt a könyvet. Amíg a gyermeki olvasáskultúra kezdeteit a 16. századra teszi a *Gyermekirodalom* című tanulmány, és a 18. századra a gyermekirodalom születését, addig a szélesebb értelemben vett gyermekkultúra kibontakozása váratott magára a 19. századig hazánkban és a nagyvilágban is. Művészettörténeti kutatásokból kiderül, hogy a gyermek kicsi felnőttként szerepel a 20. századig, és egyáltalán nem foglalkoztak a gyermeki lélekkel sem.¹ Kortárs szerzőink a régi nagy elődök nyomdokain haladnak: Bálint Ágnes, Berg Judit, Békés Pál, Dániel András, Kertész Erzs, Lázár Ervin, Varró Dániel, Pásztohy Panka, és a felsorolást még lehetne folytatni. A magyar gyermekirodalom nagy vesztesége volt Csukás István távozása, de hűen őrizzük a *Süsü, a sárkány* kalandjait, *Pom-pom meséit*, melyet az országban több helyen is meg lehet találni szobor alakjában. Az én korosztályom ezeken a meséken nőtt fel, fűszerezve vagy kiegészítve Vlagyimir Szutyjev (*Vidám mesék*), Grimm és Hans Christian Andersen történeteivel.

Ma a digitális világ korszakát éljük, megannyi szépségével és veszélyével együtt. Szépsége abban is rejlik, hogy a régi könyveket újranyomják, így megőrizhetővé válik az utókornak is. Habár a papír illata már nem a régi, de a tartalom ismerős lehet, amit felolvasva gyermekeinknek újra egy időutazásra invitál bennünket.

¹ Boldizsár Ildikó (2001): A gyermekirodalom története. In: Komáromi Gabriella (szerk.) (2001): Gyermekirodalom. Budapest: Helikon Kiadó. 19-21. o.

Témaválasztásom okán körbejárom a hazai kortárs gyermekirodalmat, kitérve a képi megjelenítésre, fő témámban Berg Judit és Agócs Írisz közös munkáit tárgyalva a kiválasztott mesék feldolgozhatóságát is vizsgálom az óvodás korosztály körében. Az elméleti fejezetben említést teszek az olvasóvá nevelés fontosságáról, a hangsúlyt az egyensúlyra fektetem, ami a felnövekvő nemzedéknek iránymutatásként is szolgálhat a mai gyors tempójú, digitális világban.

1.1 Alkalmazott módszerek, eljárások

Dolgozatom témájának feldolgozásához gyermekirodalmi szakkönyveket, interneten elérhető szaktanulmányokat, cikkeket, rádióműsorokat használtam fel. Az elméleti fejezetet főként szakkönyvek, szaktanulmányok felhasználásával készítettem, melyek segítségével megvilágítottam a gyermekirodalmat és az illusztrációt mind nemzetközi, mind hazai viszonylatban. A fő fejezetben a Berg Judittal készült interjúm levelezésünk útján készült el. A kiválasztott *Cipelő cicák* kötetekről meseelemzést készítettem, a mesefeldolgozás saját foglalkozásterv és adaptáció alapján jött létre az óvodában.

2. A kortárs gyermekirodalom és a gyermekkönyv-illusztráció elméleti kérdései

A mese kialakulásához mítoszok, legendák és mondák vezettek. Igen jelentős hatással voltak rá különböző vallások, ezekhez gyakran kapcsolódtak népi hiedelmek is. A 19. sz. végéig a felnőttek műfaja volt, és a történetek nem írásban, hanem szójhagyomány útján terjedtek, ismétlődtek generációról generációra. A mesemondók nagysága abban rejlik, hogy ugyanazt a mesét másképp mondják el, úgy, ahogyan azt a közönség még nem hallotta, és az ő hangulatukhoz, igényeikhez igazítva. A mesék nemcsak szórakoztatták az inkább felnőttekből álló közönséget, hanem a történeteken keresztül életvezetési tanácsokkal, stratégiákkal szolgáltak számukra. De mi történt a mesemondással? Hová tűntek a nagy mesemondók? A mesegyűjtés nyomán kötetekbe rendeződtek az évszázadokon keresztül szájról-szájra járt mesék, és polcokon várják a kézbe vételt, hogy valaki azokat elmesélhesse. Pedig a mesék sokkal jobb sorsot érdemelnének. A jó mesemondónak mind abban kell hinnie, amit elmesél, ettől olyan varázslatos. A mese mindenkié: felnőtté és gyermeké. Miért kell a világnak ugyanazon módon gondolkodnia és látnia? Miért ne létezhetnének sárkányok vagy tündérek?

A mese többek között ezt a célt szolgálja: együtt lenni, oltalom alatt lenni, biztonságban. Sok szülő nem is sejti, hogy a gyermeki lélek milyen törekeny tud lenni, s megannyi táplálékra szorul, elsősorban személyiségének fejlődéséhez. *Boldizsár Ildikó Mesepoétika* (Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004) című könyvében így ír a mesemondás és mesehallgatás kapcsán:

„...átélhetővé válhat a személyiség legmélyebb rétegei, és lehetőség teremtődött az egyik legnehezebb kérdés megválaszolására: ki vagyok én? Ez a kérdés ugyanis a mesék segítségével is tisztázható. Mindannyian hősök vagyunk a saját élettörténetünkben, és vannak élethelyzetek, amelyekben pontosan ugyanaz történik velünk, mint az évszázados mítoszok és mesék hőseivel és hősnőivel történt valamikor régen.”

Ebből a gondolatfonalból kiindulva megállapíthatjuk, hogy valahol a világ egy másik, láthatatlan részén összekapcsolódik a mese és a valóság, hiszen a válaszokat megkapjuk általa, csak tudjuk azokat észrevenni, befogadni, magunkévá tenni. A gyermek, aki jó mesehallgató, nem kérdez és nem is kérdőjelezi meg a cselekményt. Számára természetes a varázslat: az állatok nyelvén értő ember, az égisz paszuly, az egyes motívumokkal (jegyekkel) ellátott királykisasszony, az arany almát termő fa, s megannyi elem a népmesében. A meséket elemezni, magyarázni tilos, egyszerűen fogadjuk el a tényt, hogy a gyermek úgyis annyit fogad be, amennyire képes. Hiába van a mesében megrázó élmény, a mesét mesélni

kell, nem pedig abbahagyni. A mesében lévő gyermeket félelemben hagyni nem szabad, így a történet had folytatódjon akkor is, ha a felnőtt legszívesebben összecsukná a könyvet. Meg kell értenünk, hogy a mesék tanítani vannak velünk, nem ártó szándékúak, és csupán rávilágítanak arra, hogy vannak jók, és vannak rosszak, ahogyan jó és rossz dolgok is. A mesék utat mutatnak, irányba állítanak egy szimbolikus nyelven, amit csak az ért meg, aki mesehallgató volt a kezdetek kezdetén.

2.1 A gyermekkönyv és az illusztráció

„Magyarországon a gyermekkönyvek teljes piaci részesedése 2000 óta a háromszorosára nőtt. A robbanásszerű növekedés minőségi áttörést is eredményezett: a hetvenes évek óta nem volt olyan jó a magyar gyermekkönyvillusztráció, mint az elmúlt tíz évben” – írja Révész Emese a HVG internetes tanulmányában, *Piroska Kiberábiában* címmel.² A művészettörténész egyértelműen kiemeli a gyermekkönyvek területén érzékelhető képi fordulatot, melyet a 2003-ban induló Csimota Kiadóhoz köt. Szót ejt a bolognai nemzetközi illusztrációs kiállítás és gyermekkönyvvásár díszvendégeként betöltött szerepünkről a 2006-os évben, említi az Aranyvackor pályázatot, ami azóta is a feltörekvő, fiatal tehetségeknek nyújt lehetőséget a bemutatkozásra. Tanulmányában kitér a szülőkre, akik a könyveket maguk választják gyermekeiknek, sok esetben azt a képi világot keresve bennük, ahol az idill és a problémamentesség visszatükröződik. Vannak művészek, akik a szülői igényeket nagyon komolyan veszik, köztük Agócs Írisz is. A gyermekkönyvek illusztrációs folyamatából két irányt emel ki. Az egyik a képek térhódítása, amelyek a szöveget szorosan követik, a másik irányzat pedig az „emblematis, önelvű képi elbeszélés”, amely önálló interpretálása a művésznek. Ilyen formán lehet képregényes folyamatára, pixeles, vektoros mű. A képek a saját nyelvükön mesélnek a szintén Csimota Kiadó által létrejött Design-sorozat négy kiemelkedő meséjében (*Piroska és a farkas, Három kismalac, Hófehérke és a hét törpe, Csizmas kandúr*). Ha kétségeink támadnának afelől, hogy a gyermek hogyan értelmezi ezeket az elvont kifejezési formákat, a válasz meglepő, mert gond nélkül lefordítja magának és egyben találkozik olyan képi megjelenítési formával is, amely ugyanazon történetet nem a klasszikus ábrázolásformával meséli el.³

² Révész Emese: *Piroska Kiberábiában*. In: hvg.hu https://hvg.hu/hvgmuerto/20140306_Piroska_Kiberadiaban
Letöltés: 2024.04.03.

³ Révész Emese: *Piroska Kiberábiában*. In: hvg.hu. https://hvg.hu/hvgmuerto/20140306_Piroska_Kiberadiaban
Letöltés: 2024.04.05.

Az olvasásnál, vagy felolvasásnál figyelembe kell vennünk a befogadói oldalt, jelen esetben a gyermeket, aki, ha a képeket készen kapja, az imaginatív folyamatok sérülhetnek - írja egy tanulmány Sándor Enikő előadása alapján. Azonban az éremnek két oldala van: az illusztrátor egy olyan mesebeli világot hoz létre ábrázolási technikájával, amely a szöveg és a kép kohéziójával segíti a kalandok átélését. Következésképp megállapítható, hogy a gyermekkönyvek esetében szükséges az illusztráció, és nem utolsó sorban a piaci megjelenést, eladhatóságot is erősen befolyásolja.⁴

Sokszor tesszük fel a kérdést: mikortól olvassunk a gyermeknek? A válasz lényegében egyszerű: bármikor. Az a fontos, hogy ne halogassuk az időt. Ne akarjuk, hogy egy 6 éves gyermek nyugodtan végig hallgasson egy mesét, ha addig sosem tettük. Babakorban el lehet kezdeni a mesékhez szoktatást, a megfelelő tartalommal és képi anyaggal. A legjobb, ha fejből mesélünk a gyermeknek, másfél éves korban akár a napját is elmesélhetjük úgy, hogy övé a főszerep. Később jöhetnek a mesekönyvek, azok, ahol a kép viszi a történetet, nagyobb arányban szerepel, mint a szöveg. Ahogyan a gyermek érik, nő, úgy változhat a szöveg és kép aránya. Az óvodás kor végéig, kisiskolás korban is azok a gyermek figyelmét lekötő könyvek, amikben szerepelnek a színes képek.⁵

Azonban nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy abból a gyermekből nem lesz olvasó, akinek a szülei sem olvasnak. Amit ő lát, tanul, azt beépíti a természetes viselkedésébe. És ha azt látja, hogy anya/apa nem fog könyvet a kezébe és nem merül el egy-egy történetben, nem osztja meg a véleményét, a gyermekből is hasonlatos felnőtt lesz.

A kisgyermeknek elmondott mondóka, a höcögtetés, a tapsolás, az ének, a ringatók fontos mozzanatai a fejlődésnek, tapasztalatokhoz juttatják őket. Rövid versikék mondogatásával testüket feltérképezték, a testrészek funkcióinak megtanítására ujjkiolvasókat, jární tanítókat, sétáltatókat hívtak segítségül. Fontos, hogy a mondóka és a cselekvés összekapcsolódjon, így a gyermek amit hallott, tanult, azonnal beépítette, elraktározta önmagában. Később a mesék világába lépve először a formulamesék következhetnek, ezen is belül a láncmesék (pl. A nyulacska harangocskája), ami egyre bővülő elemeket tartalmaz, a felnőttre nézve már-már idegesítő lehet, azonban a kisgyerekek szeretik. A láncmese az egyszerűtől a bonyolultig vezet, aztán megint vissza az egyszerűig. A felnőttek azért nem élvezik ezeket, mert agyuk

⁴ Sándor Enikő: Olvasóvá nevelés. A mesék vizuális interpretációjáról.

<https://olvasovanevels.gportal.hu/gindex.php?pg=36480569&nid=6703025> Letöltés: 2024. 04. 05.

⁵ Mikortól mesélünk a gyermekünknek? In: meskete.hu. <https://meskete.hu/blog/mikortol-meseljunk-a-gyermekunknek/2> Letöltés: 2024. 03. 24.

eme funkciója már nem működik. A kisgyermek ismeretei fokozatosan bővülnek, agya összekapcsolja a jelenségeket és a hozzá tartozó okokat, okozatokat.⁶

Kisóvodásoknak a rövid állatos mese ajánlott, három év körül lépnek be a már említett láncmesék, novellamesék, ahol a ritmus, és az ismétlés fontos szerepet játszik. Hat év körül és kisiskolás korban a sokszereplős, szövevényes történeteké a főszerep, ebbe a korba illenek a tündérmesék is. A gyermek szépen, lassan megtanul olvasni, ám még mindig van igénye a közös mesére. Rohanó világunkban azonban a szülőknek egyre kevesebb ideje marad a közös mesére, a felolvasásra. Pedig a képernyő előtt töltött idő, vagy akár mobilon játszódoó rajzfilmek, sorozatok, sok olyan készen kapott képet adnak a gyermeknek, amit nem minden esetben tud feldolgozni. Ezek a képek félelemben tarthatják, s ilyenkor előfordulhat, hogy a gyermek nem tud vagy fél egyedül elaludni, szüksége van a szülői biztonságra. Ezzel szemben a gondosan kiválasztott, a gyermek életkorához és érdeklődésére szabott, fejből mondott vagy akár olvasott mese fejleszti a szókincset, a fantáziát és a kreativitást. A szépen illusztrált mesekönyv, akár fél oldalas vagy szétszórta elhelyezett képek a történet egy-egy szereplőjét, annak mozzanatait ábrázolja, a többi, a mese története a gyermeki fantáziára van bízva, és a gyermek úgy képzei el a fejében, olyan belső filmként látja, amit ő befogadni képes. Kisiskolás korban a népmesék az élet rendjére, az emberi értékekre és különböző megküzdési stratégiákra tanítják a gyermeket, rámutatnak az elkerülendő viselkedésmintákra is. Ebben az életszakaszban azonosulnak a mese főhősével is, és erőt kapnak egy-egy probléma legyőzésére, megoldására.⁷

Révész Emese művészettörténész, a 28. alkalommal megrendezett Budapesti Nemzetközi Könyvfesztiválon Orosz Annabella illusztrátor-grafikussal beszélgetett. Többek között az új trendek közül az illusztrátor a nyomdatechnikát emelte ki, és hangsúlyozta az okoskönyvek jelenlétét a piacon. Tapasztalata szerint már nem a szórakoztatásé a főszerep, hanem egy téma köré szerveződnek a könyvek: középpontba került a gyerek mozgása, a lelki jólléte, pszichéje. Az IGYIC MeseCentrum szervezésében létrejött pódiumbeszélgetésen Révész Emese azt is kiemelte, hogy jobb, ha azonos alkotó írja és rajzolja a történetet. Azonban milyen a jó rajz? Mi az, ami megállja a helyét a nemzetközi szinten is? A díjazott könyvek nagy része az általános megtapasztalásokról szólnak, az efféle történetekkel bárki azonosulhat, így könnyebben eladhatók. Révész Emese úgy véli, hogy a téma választásakor az lenne a cél, hogy mindig legyen a könyvnek üzenete. Különleges téma például a mai kamaszok: hogyan

⁶ Boldizsár Ildikó: Mesekalauz úton lévőknek. Budapest: Magvető Könyvkiadó, 2013, 78.o.

⁷ Szurovecz Kitti: Olvassunk neki mesét: kreatív, boldogabb felnőtt lesz belőle!

<https://meglepetes.hu/riportok/2023/04/04/meseterapia-meseolvasas-gyereknevelés/> Letöltés: 2024. 04. 01. 15:44

látják magukat és a világot? A gyermekirodalomnak azonban ezt nehéz visszakövetnie. Rétérve a képeskönyvekre, Orosz Annabella kiemelte a *Csodálatos szemüveg* című képeskönyvet (Finy Petra-Herbszt László, Naphegy Kiadó, 2011), mert külföldi szemmel is érdekes lehet, ahogy végigkalauzol Budapesten. A nemzetközi szcénában sok munkával, a saját irányvonal megtalálásával lehet helytállni, és figyelni kell azt, ami izgalmas és működik. Ennek a célnak megfelelnek a különböző platformok, mint az Instagram, a lényeg, hogy az alkotó láthatóvá váljon. Kulcsfontosságúnak ítélték a másság, az egyediség hangsúlyozását. Révész Emese szerint a magyar szcena konformista, az illusztrátorok igazodni próbálnak, ahelyett, hogy „robbantanának”. Az alkotókra jellemző, hogy a nagy példányszámra és az eladhatóságra összpontosítanak, miközben az egyszerű dolgok is lehetnek jó témák.⁸

Gyermekirodalomnak tekintjük mindazt, amit a gyerekek be tudnak fogadni úgy, hogy közben a felnőttek is értik, értékelik az elhangzottakat. A szövegnek partnernek kell tekintenie az olvasóját, esetünkben a gyereket. A felnőttek inkább esztétikai alapon ítélik meg az olvasottakat, míg a gyerekek pszichológiai alapon. A tudatos témaválasztásról már esett szó az előbbiekben, azonban az írónak ügyelnie kell a mondatszerkezetre, redukálnia kell a szókincset attól függően, hogy kihez szól, melyik korosztálynak ír.⁹

Utalva Boldizsár Ildikó *Meseapoétika* című könyvére, a mese gyógyír. Ugyanazon problémát mindegyik történet máshogy dolgoz fel. A problémafeldolgozás során nem szabad figyelmen kívül hagyni a megbomlott egyensúlyt, amit helyre kell állítani. Ebből kiindulva az író, miközben alkot, előfordul, hogy önmagát is gyógyítja. A mese csodás motívumai energiaforrásként hatnak a betegre, és a ma elterjedt meseterápia célja pont az, hogy a megfelelő mesével gyógyítsa az érintettet.

Meg kell említeni a gyermekkönyvekben fellelhető humort is, ami nem csak lelki egészségünk záloga, hanem az olvasóvá nevelés egyik fontos eszköze is. Az IGYIC igazgatója, dr. Harmath Artemisz beszélt a kortárs magyar gyermekirodalom kiemelkedő alakjairól, akiknek kötetei megneveztetnek. Ilyen többek között Varró Dániel vagy Harcos Bálint kötetei.¹⁰ A jó gyerekkönyvek egyszerre két fontos területre koncentrálnak: a nyelvi és a képi humorra. Ahogy a neve is mutatja, a nyelvi humor a szavakon, a nyelv játékoságán alapul, a képi a vizuális elemek segítségével kommunikál. A nyelvi humor magában hordozza a szóvicceket, a szavak játékoságát, az iróniát. Baranyai András rajzairól Szabó Borbála

⁸ Veress Gyöngyi: Nemzetközi trendek a gyerekkönyv-illusztrációban. In: mesecentrum.hu. <https://mesecentrum.hu/esemenyek/bszamolo-annabella-revesz-emese.html> Letöltés: 2024. 03.29.17:34

⁹ Medvigy Édua Kata: A jó gyerekkönyv partnernek tekinti olvasóját. In: prae.hu. <https://www.prae.hu/article/13501-a-jo-gyerekkonyv-partnernek-tekinti-olvasojat/> Letöltés: 2024.03.29.18:05

¹⁰ A jó gyermekirodalom egyben családi irodalom is. In: Mesecentrum.hu. <https://mesecentrum.hu/tanari/a-jo-gyerekirodalom-egyben-csaladi-irodalom-is.html> Letöltés 2024.03.29.18:27

Kalandok a Ló csoportban című művében így nyilatkozott: „az a fajta illusztráció, amely önmagában is megél”.

Szót kell ejteni az úgynevezett Silent book-ról, amiben csak a képek mesélnek. Ez egy 20. századi, viszonylag új műfaj, melynek eredete a képregényekig nyúlik vissza. A szó szoros fordításával ellentétben ebben a típusú könyvben is van szöveg, azonban a főszerepet a képi világ kapja. Sajátossága, hogy ezerféleképpen értelmezhető. Ahány befogadó, annyi történet. Az „olvasó” értelmező képessége és fantáziája lép életbe, ami kétségkívül egyedi, így más-más értelmezések születnek a történet során. Érdekes tehát kézbe venni egy ilyen új stílusú könyvet, melynek narrátora maga az olvasó.¹¹

2.2 A kortárs magyar gyermekirodalom sajátosságai

Sajnos a tendencia azt mutatja, hogy az óvodai nevelésben is egyre növekvő számban alkalmaznak CD-vel, okoseszközzel, tévén keresztüli történetmesélést. Újra fénykorát éli a diafilm, azonban a fejből mesélés, vagy az olvasott mese egyre jobban alábbhagy az intézményekben – írja Varga Emőke *A képeskönyvek óvodai felhasználása* című tanulmányában. Azon kívül, hogy az előbb felsoroltak személytelenek, továbbá nem teremti meg a kapcsolódást a mesélő és a gyermek között, a CD-ről elhangzó mese gyors, nem hagy hatásszünetet, nincs ideje a gyermeknek a beleélésbe, a történetbe helyezkedésre, sem az azonosulásra. Az okoseszköz, illetve a tévé készen adja a gyermeknek a képeket, és lehet, hogy a mese cselekménye, története távol áll a gyermek érdeklődésétől. A gyermekkönyvben a gyermeknek alanyi helyzetben kell lennie – írja Varga Emőke – és a történetnek az ő tapasztalataira, érzéseire, kérdéseire, esetleg félelmeire kell választ adnia. Ezért kell megfelelően kiválasztani a mesét, és a meghittséghez a jó közérzetet, a fényviszonyokat megteremteni. A pedagógusnak figyelembe kell vennie a mese óvodai felhasználhatóságát is, miszerint illeszkednie kell egy projekt folyamatba. A képeskönyvnézegetés azonban létrejöhet a játszósarokban vagy az asztalnál ülve, esetleg szerepjátékban is megmutatkozhat. A mese óvodai feldolgozásában lezárást is von maga után, tehát a gyermeket a meséből ki is kell vezetni. Kérdései nem maradhatnak megválaszolatlanul, illetve a mese átélésére időt kell hagyni. A visszavezetés a szabad tevékenységbe pont azt a célt szolgálja, hogy a gyermek a számára fontos cselekményt, egy adott részletet megragadva magáévá tegye. Megrajzolhatja a kedvenc részét, a számára legkedvesebb szereplőt, vagy a pedagógus vezetésével el is

¹¹ Silent book? Mi ez? In: Ifjúsági és Gyermekirodalmi Centrum oldala. <https://igyic.hu/mediatar/tudomanyos-cikkek/silent-book-mi-ez.html> 2024. 04. 02. 18:00

játszhatják azt. A felmerülő kérdések bővítik a gyermek szókincsét, a nyelvhasználatot és a gondolkodást. A bátortalanabbakat irányított kérdésekkel segíthetjük. Fontos a saját vélemény formálása, az önkifejezés. A képeskönyvnézegetés több funkciót is betölt az óvodás gyermek életében: egyrészt hatással vannak rá a képek, a színek, a formák. Ezeknek a befogadása, megismerése fejleszti a gyermeket, megtanulja a lapozást, a könyvet a kezében tartani, a szem és a kéz helyes távolságát és az olvasói testtartást megfelelően kialakítani. Művészi élményt nyújt, hat a személyiségre, fejleszti az esztétikai érzéket.

Boldizsár Ildikó, a *Gyermekirodalom* című könyvben, *A gyermek, a gyermekkönyv és az illusztráció* című fejezetben utal arra, hogy az illusztráció valóban fontos és a gyermek a képeskönyvek nézegetésével kezdi a könyvvel való ismerkedést. Itt a képnek azonban csak az a szerepe, hogy felismerést adjon, a látott tárgyra ismerés örömét. Minél kisebb a gyermek, annál inkább fontosabb szerepet tölt be az illusztráció, majd később az arányok megfordulnak és a szöveg lesz az elsődleges. Nem kérdőjelezhető tehát meg, hogy kell-e a gyermekkönyvhöz illusztráció, mert a képek közelebb hozzák a szavakkal írt tartalmat, és nem él meg a mese e nélkül.

Ha a szöveg a meghatározó, az illusztráció díszíthet, értelmezhet, kiegészíthet. A díszítésnél szemet gyönyörködtet, felkelti az érdeklődést. A borító is egyfajta dísz a könyvnek, igen lényeges elem, ami nagy hatást fejt ki a leendő olvasóra. Betöltheti a reklám szerepét, felkeltheti a gyermeki kíváncsiságot. Értelmezőnek tekinthetjük a kép és a szöveg kapcsolatát, amikor az illusztrátor újfogalmazza a történet jelentésvilágát. Kiegészítésről akkor beszélünk, amikor a szöveg által közvetített gondolatokat az illusztrátor továbbviszi egyéni stílusával és látásmódjával, különleges hangulatot teremtve. Azonban a kép és szöveg viszonyának van egy másik válfaja is, amit integrálásnak is nevezhetünk. Ebben az esetben a két komponens egymásba olvad, egyik sem létezhet a másik nélkül. Remek példa erre Janikovszky Éva és Réber László közös munkái, és eme szerzőpáros nagy hatással van a mai illusztrátorok kiemelkedő alakjára, Agócs Íriszre. Réber László az arckifejezésre fekteti a hangsúlyt, az érzelemkifejezés széles skáláját vonultatja fel, ami Agócs Írisz rajzain is látható. Mindkét művész kevés vonallal alakítja egyéni stílusú rajzait.¹²

Az illusztráció jelentősége erősen megnőtt a 21. század elejére. A kép teljes értékű üzenethordozóvá vált, és a szöveggel való kapcsolatában válik teljessé a jelentése. Természetesen a szövegnek is van jelentése, azonban a képpel való kapcsolatában tud kiteljesedni. Varga Emőke négy alapvető viszonyt feltételez az illusztráció és szöveg

¹² G. Papp Katalin (2001): *A gyermek, a gyermekkönyv és az illusztráció. A modern gyermekkönyv-illusztráció útjai*. In: Komáromi Gabriella (szerk.) (2001): *Gyermekirodalom*. Budapest, Helikon Kiadó Kft., 323-327. o.

kapcsolatában. Elsőként említi a metaforikus viszonyt, ahol a kép és a szöveg aránya egyensúlyban van, és ahol az illusztráció a szöveg képi megfelelőjeként van jelen. A metonimikus viszony lényege, hogy az illusztráció a szövegrésznek egy fontos mozzanatát ragadja meg, emeli ki. Harmadikként említi a szinekdotikus illusztrációt, melynek ismertetője, hogy csak bizonyos részt vagy részeket jelenít meg a művész, majd ezek felsorakoztatásával a szövegrész képi megjelenítőjévé kíván válni. Varga Emőke szerint ez a fajta illusztráció jellemző a mai gyermekkönyvekre. Végül pedig az utolsó típusba tartozik az a fajta illusztráció, mely képes többletjelentéssel felruházni a szöveget, azaz ironikus. A szerző szerint a magyar könyvkiadásnak szüksége lenne egy olyan kritikára, főként a gyerekkönyvek esetében, mely képes élesen elválasztani egymástól az értékest és az értéktelent. Könyvében említést tesz arról, hogyan távolodhat el a gyermek a könyvtől, erre a silány képanyagot teszi terítékre, mert meggyőződése, hogy első lépés a gyermek és a könyv viszonyában a képpel való kapcsolatteremtés.¹³

Az interaktív mesekönyv medialitása című írásában az interaktív könyvet mutatja be, mely elől elbújni nem érdemes. Habár nem elterjedt ez a típusú interaktív könyv, sejtetni engedni korunk civilizációja, a merre tartunk kérdés feszegetése közepette, hogy talán évtizedek múlva, de a digitális világé lesz a jövő. A felnövekvő generáció bizonyára élvezni fogja ezt a ma még fehér foltnak emlegetett új műfajt, azonban jelenleg még idegennek érezzük. Kívül esik a hazai szakmai fórumok látószögén”- így fogalmaz a szerző. Az interaktív mesekönyv táblagépen és okostelefonon is futtatható alkalmazástípus, amely mozgóképeket tartalmaz és interakciókat vár a felhasználótól, így négy alcsoportokra is osztható: a nyomtatott képeskönyvek digitális változata, a film-jellegű könyvek, az interakciós lehetőségekben bővelkedő appok, illetve az összetettebb, tudáspróbára is invitáló interaktív könyvek.¹⁴

A technikai fejlődés következtében az utóbbi években a meséléshez bekapcsolódtak az eszközök is. De nem csak a mesét vizsgálva, hanem a gyermekek tanulmányaihoz kapcsoltan jelennek meg képességfejlesztő programok, játékok. Szülőként, iskolai ajánlásra, a matematika gyakorlására a Matific programot szinte ellenvetés nélkül „kézbe” adták, és a használatára ösztönöztek ajánlókkal. Talán jogos a kérdés, hogy miért ezen az úton haladva kell elsajátítani a számolást? Válaszként pedig megemlíthetném, hogy a színes képi világ, az ötletes, néhol vicces karakterek és a játékba ágyazott számolási készségek valóban üdítő élményt ad. A gyerek élvezzi, kéri a tanár által oda felajánlott feladatot, ami valóban nem

¹³ Bárdos József (2013): Illusztráció, giccs, gyermekkönyv-kritika. In: Irodalmi Jelen <https://www.irodalmijelen.hu/2013-okt-28-0750/illusztracio-giccs-gyermekkonyv-kritika> Letöltés: 2024. 04. 02. 18:36

¹⁴ Varga Emőke (2019): Az interaktív mesekönyv medialitása. In: Studia Litteraria, 1-2. sz. 194-208.

vetekedhet a ma már elavult módszernek számító „leckeírással”. Az alkotók építenek a mai generáció igényeire, megalkotják számukra az élvezetes tanulást. A másik oldalról vizsgálva a jelenetet azonban felötlik bennem, hogy újra a képernyő előtt töltött időt toldják meg a gyerekek életében, holott a visszaszorításon kellene gondolkodni. Minden szülő a legjobbat szeretné a gyermekének, azonban sokszor esik a reklámok befolyásoló hatása alá, újra említve a hangoskönyv, a tévésorozatok példáját. A filmek térhódításával és a mesekönyvpiac „felhigulásával” változott a mesék világa, a mesélés folyama. Fontos megjegyezni, hogy semmi nem helyettesíti azt az intim hangulatot, amit a közös olvasás élménye ad.

3. Berg Judit

Az író nő mára vitathatatlanul a kortárs magyar írók élvonalába tartozik. Sok gyermekszívet magával ragadó, kalandokkal fűszerezett könyvei által vált ismertté Berg Judit. E név hallatán sokaknak a Rumini regények jutnak eszükbe, azonban az író nő szinte minden korosztályt megszólít stílusával, meséivel, történeteivel. Bátran mondhatni, hogy a legjobbak között szerepel, pedig egyáltalán nem készült írónak.

Általános iskolás korában szinte álomvilágban élt, melynek volt egy valóságos helyszíne, a Kiscelli kastély. Családi legendáiban szerepel „katona ópapa”, aki a 19. század végén az akkori katonai raktár parancsnoka volt őrnagyi rangban. Az akkori kislány, Berg Judit élénk fantáziájának köszönhetően azt képzelte, hogy valamikor majd ő lesz a kastély úrnője, hiszen ő a jog szerinti örököse. Az iskolába vezető útja átszelte a kastélyparkot, s közben azt képzelte, szinte már érezte, hogy ősei birtokán jár.¹⁵

Első meséit a ma már legnagyobb lányának találta ki, aki annyira szabálykövető volt, hogy semmire nem lehetett rávenni, ami csibészesség lett volna. Megálmodott neki egy aranyos, barátságos, merész, mégis csintalan kisegeret, Ruminit, amivel a gyermek azonosulhatott. Ez segített neki egyrészt jónak maradni, de mégis megengedhette magának, hogy néha úgy lustálkodjon, mint Rumini. Az elsők között jelent meg a Hisztimesék, amivel a mindennapokat szerették volna túlélni, hiszen a mese felolvasása egy olyan meghitt környezetet biztosít, egy védőburkot, ahol a külvilág megszűnik és csak a varázsvilág létezik. Mindent együtt véve, talán a sors sugallata is volt, hogy Berg Judit ekkor döntötte el, a meseírás a neki való foglalkozás. Később még három gyermeke született, akik lelkes rajongói és hallgatói a történeteknek.¹⁶

Nagy örömmel ír minden korosztálynak, a totyogóktól kezdve a kamaszokig. Sokféle műfajt használ, mert a különböző korosztályokat más-más hangon lehet elérni. Fontosnak tartja, hogy akik kezükbe veszik a köteteket, jó szöveget olvassanak, hiszen a gyerekek még jól terelhetők és alakíthatók. Egy olyan sorozat esetében, mint a Rumini, ami igazán sok gyereket beszippantott, a kalandok és a szereplők megformálása együttesen érte el ezt a különleges hatást. Ezt az edukációs vállalatást igyekszik az író nő természetesen megvalósítani. Küldetésének tekinti a gyerekek olvasásra szoktatását és a szókincsfejlesztést. Így nyilatkozott:

¹⁵ Berg Judit: Netnapló: Ősök, hősök. In: Litera. <https://litera.hu/irodalom/netnaplo/osok-hosok.html> Letöltés: 2023.11.23.

¹⁶ Somogyi Anita: Beszélgetés Rumini megálmodójával, Berg Judittal https://www.kisgyermekfejleszt.es.hu/cikk_442_beszelgetes-rumini-megalmodojaval-berg-judittal Letöltés: 2023.11.23.

„Úgy vélem, a jó mesekönyv mindig tudja, hogy kell a korosztályt megszólítani. Nem okoskodik, nem didaktikus, nem akar mindenáron tanítani, de vannak benne olyan szereplők, olyan jellemek, akikkel szívesen azonosulnak a gyerekek. Olyan értékrend mentén épül fel, amit felnőttként jó szívvel közvetítünk. A mai gyerekeknek fontos az is, hogy a mese elég fordulatos, cselekményes és izgalmas legyen, éppen ezért nem szabad locsogni, mellébeszélni, fölösleges jelzőkkel túlcifrázni a szöveget. Kell még hozzá sok humor és váratlan megoldások.”¹⁷

Minden gyermeknek vannak főhősei, akikkel tudnak azonosulni és akik a problémákon segítenek átlendülni. Abban mindenki egyetért, hogy akkor jó a mese, ha kalandra hív, ha szinte már benne vagyunk a mesében. A két kis dínó történetében valóban utazásra és igazi történetekre invitálja az olvasóit Berg Judit és az Unicef Magyarország. Amíg Nagy – Britanniában Paddington maci járja be a világot és küldi szét leveleit, addig nálunk Magyarországon az író nő mesefigurái kelnek útra. 12 ország, 12 helyszín és 12 hónap a főhősökkel, Trikóval és Nyammal. Az elsősorban 4-10 éves korosztályt célzó meséken keresztül az olvasók megismerkedhetnek az adott országban élő gyerekek világával. Az országok között szerepel Banglades, Madagaszkár, Mongólia, Nepál, Mozambik, Elefántcsontpart. A mese mellett a gyermekek kapnak még feladatlapokat, térképet és képeslapokat is.¹⁸

A kicsik körében a legnépszerűbb kötetek között szerepelnek a Maszat-könyvek. Minden kis könyvben két történet szerepel egy kisfiúról, Maszatról és legjobb barátjáról, Hóchócról. Minden egyes történet új kihívásokat és tanulnivalót tartogat a legkisebbek számára. Mára már ez a sorozat kiegészült Sárival is, mert nem igazi a történet, ha a mellékszereplők nem kapnak külön könyvet, hiszen a kislányok is ugyanolyan kalandokat élnek át, mint a fiúk, nekik is vannak nehéz pillanataik és szívesen vágnak bele hajmeresztő kalandokba. Berg Judit bízik abban, hogy a Maszat-sorozat ugyanúgy eléri a lányos anyukákat, mint ahogy a fiús anyukákat a Sári-sorozat. A könyvek küllemét tekintve, ha egymás mellé rendezzük őket, csodás szírványt kapunk, mert a sorozat illusztrátora, Agócs Írisz erre is ügyelt. A könyvek belseje is mindkét sorozat esetében azonos: a könyvek fizikai mérete, és a szöveg-kép-arány is teljesen azonos.¹⁹ Agócs Írisz egy beszélgetés keretében a Pagony Szalonban elmesélte,

¹⁷ Simon Réka Zsuzsanna: Interjú magyar, spanyol ajkú és katalán gyerek- és ifjúsági könyvet írókkal. Berg Judit (író). <https://gyerekkonyvolelo.wordpress.com/2012/08/30/interjuk-magyar-spanyol-ajku-es-katalan-gyerek-es-ifjusagi-konyvet-irokkal-illusztratorokkal-berg-judit-iro/> Letöltés: 2023.11.23.

¹⁸ Berg Judittal és a Két kis dínóval kampányol az Unicef Magyarország. <https://unicef.hu/igy-segitunk/hireink/ket-kis-dino> Letöltés 2023.11.23. 14:56
<https://unicef.hu/ket-kis-dino>

¹⁹ Maszat után most Sárié a főszerep! <https://www.pagony.hu/cikkek/berg-judit-sari-konyvek-sorozat> Letöltés 2023.11.23. 18:30

hogy a Maszat-sorozat illusztrálásakor mindig elrejt valami nem a történethez tipikusan illeszkedő szereplőt, és ezáltal Berg Judittal is párbeszédbe lép, vajon az író észrevette-e az elbújtatott karaktereket.

Fütyös Vilko és barátainak kalandja a Nádtengeren szintén az óvodás korosztálynak szól. Ezek a tetőtől-talpig zöld kis lények, a lengék, bátran űzik el a betolakodókat, amiből van elég. Olvasóik észrevétlenül ismerkednek meg a tóvidék élővilágával, tanulnak a környezetvédelemről, a gyógynövények hasznáról. A Lengemeséknek eredetileg 4 része jelent meg a négy évszakhhoz kapcsolódóan. Timkó Bíbor rajzai kísérték végig a köteteket, azonban a szerződés megszűnése után Berg Judit még további részekben gondolkodott. A régi köteteket nem lehetett úgy újra kiadni, hogy Bíbor rajzai ékesítsék, ezért a sorozat új illusztrátora Takács Viktória lett. A szöveg semmit nem változott, csupán új köntösbe bújt. Kiegészítő kötetek (Szakácskönyv, Kalendárium, foglalkoztató füzetek) is megjelentek, illetve egy Lenge-mini sorozat a 2-4 éves korosztálynak. A Cinemon rajzfilmstúdió jóvoltából már a képernyőn is élvezhetjük az egyes részeket. Berg Judit így nyilatkozott Gyárfás Dorkának:

„A Lengemeséknél nagyon tudtam, hogy szeretném megmutatni a természet működését, és milyen káros tud lenni, ha csak kizsigerelni akarjuk, és nem védjük. A rajzfilm pont olyan, amilyennek én láttam magam előtt. Én írtam a forgatókönyvet, ami nagy kihívás volt. A Cinemon rajzfilmstúdió minden dolgozója akkora lélekkel, kedvvel és szeretettel nyúlt az anyaghoz, és Timkó Bíbor rajzai is olyan közel állnak az elképzelésemhez, hogy mindenki nagyjából ugyanazt vizionálta, amit én.”²⁰

Szó esett zöld lényekről, fiúkról, lányokról, nem maradhat ki az örök téma, a tündérek sem. Berg Judit írói kifinomultsága, a gyerekek szívhez szóló történetei között fellelhetjük Panka és Csiribí kalandjait. A Pozsonyi Pagony gondozásában megjelent kötetek szintén az óvodásoknak szólnak Pásztóhy Panka gyönyörű, gyermekközeli rajzaival. A két kis tündér több kötetben át tanít, kalauzol, ötleteket ad olvasóinak és hallgatóinak egyaránt, különböző helyszínekre varázsolva őket. Nem a tipikus tündérmesék körébe tartozik, mégis a bennük levő egyszerű, színes, nem oktató történetek lényege a barátság, a nyitottság, a munka, az ismertek szerzésének és gyakorlásának fontossága, egymás segítése és elfogadása. Az események alakulása, a párbeszéd kimenetele és nem utolsósorban a színes illusztrációk elengedők ahhoz, hogy a könyv üzeneteit a gyermekek megértsék és befogadják.²¹

²⁰ Gyárfás Dorka: „Aggódtam, lesz-e olyan fiú, aki egy ilyen vagány lányt feleségül akar venni”- interjú Berg Judittal. <https://wmn.hu/kult/49840-aggodtam-lesz-e-olyan-fiu-aki-egy-ilyen-vagany-lanyt-felesegu-akar-venni--interju-berg-judittal> Letöltés: 2023.11.24. 14:12

²¹ Demes Réka: Panka és Csiribí. <https://olvasovanevels.gportal.hu/gindex.php?pg=36957312&nid=6661609> Letöltés: 2023.11.24. 14:42

A Pagony Szalon beszélgetésre hívta 2023 májusában a kortárs gyermekirodalom neves képviselőit, közöttük Berg Juditot is. Szó esett a jelenlévők gyermekkori kedvenceiről és többek között arra keresték a választ, hogy mi számít ma jó gyerekirodalomnak. Azt gondolhatnánk, hogy mindenkire nagy hatással vannak a klasszikusok, mint Mazsola és Tádé, Pöttyös Panni, Alíz Csodaországban, de a résztvevők azt a konklúziót vonták le, hogy a hangsúly mindig a szöveg és a gyermek közötti kapcsolaton van. A felnőttek, akik megvásárolják a mesekönyvet, nagy hangsúlyt fektetnek az esztétikára. A gyermekekre - aki hallgatója a történetnek - inkább pszichésen hat a mese. Összefoglalva: az a jó gyerekönyv, amelyet a gyermek be tud fogadni, a felnőtt pedig tudja értékelni, és nem tartja giccsesnek.²²

2023 júniusában a Tisza Eleonórának adott interjúbán Berg Judit elmondta, hogy számára kiemelkedően fontos, a hogy a gyerekek jó szöveget olvassanak. Kiemelte korunk nagy problémáját is, miszerint a digitalizáció következményeként a felnövő generációnak már nincs türelme az olvasáshoz. Benne vannak egy olyan világban, ahol az események pörögnek, a képek villognak, színesek, és ezt az ingert keresik a mindennapjaikban is. Hozzájuk máshogy kell szólni, más szövegtípussal kell dolgozni, kevesebb jelzővel és sok igével.²³

Aki olvasott már Ruminit, az pontosan tudja, hogy a cselekmények egymás után gyors ütemben váltakoznak, a párbeszédok pörgősek, ütősek, az olvasót szinte pihenni sem hagyják. Az író nő olyan remekül ért a különböző korosztályok nyelvein, hogy a Rumini 2007-ben megkapta az Év Gyerekönyve-díjat, és az egérkalandok sok iskolában kötelező olvasmánnyá lettek.

Berg Judit 2011-ben József Attila-díjat kapott és munkássága azóta is hódít. Töretlenül írja a könyveket, ma már több mint félszáz könyv büszke tulajdonosa. Kötetei több tízezres példányszámban kelnek el és még több gyermeknek, kamasznak okozva ezzel különleges pillanatokat. Emellett történetei a színpadon is életre kelnek, mint a Rumini-Ferrit szigeten. A színdarabot a Pesti Magyar Színházban mutatták be 2011 decemberében, és 10 éven át töretlen sikert aratott. Emellett táncchízi előadás – Rumini – és bábelőadás – Rumini és a négy jogar – is megtekinthető volt, ez utóbbi Veszprémben, a Kabóca Színház előadásában.²⁴ A Ruminivel kapcsolatban érdemes megjegyezni, hogy párhuzamosan két változat kapható az illusztrációkat illetően. Magyarországon elfogadott lett az egerek története Kálmán Anna

²² Medvigy Édua Kata: A jó gyerekönyv partnernek tekinti az olvasóját. <https://www.prae.hu/article/13501-a-jo-gyerekkonyv-partnernek-tekinti-olvasojat/?fbclid=IwAR1RK0ITG-6pCvy3NzOgklfPWzyFbHLz2SKbT6CW5j2c9QC8Zzq63mi2Jeo> Letöltés: 2023.11.25. 14:53

²³ Tisza Eleonóra: „Ami a csövön kifér” – Interjú Berg Judittal. <https://kortaronline.hu/aktual/berg-judit.html> Letöltés: 2023.11.25. 15:16

²⁴ Berg Judit: Rumini Ferrit-szigeten – mesejáték két részben. <https://www.bergjudit.hu/rumini-sz%C3%A0ndarab> Letöltés: 2023. 11. 25. 15:39

rajzaival, azonban az író megcélozta a nemzetközi piacot is, ahol az eredeti egeres képi világ már túlzásnak számított, és szinte elveszett volna a külföldi piacon. Így Nagy Zoltán illusztrációinak köszönhetően könnyen találtak külföldi érdeklődőt.

Feltehetnénk a kérdést, hogy mi vonzza az olvasókat: egy többszáz oldalas sokadik részként megjelenő folytatás, vagy egy teljesen új és ismeretlen kötet? Talán meglepő, de az első felvetés rajzolódott ki Fenyő György kritikájából a Rumini Tükör-szigeten kapcsán²⁵, ami a 9. kötet a sorozatban. Gondoljunk csak a Harry Potterre vagy bármelyik vámpíros sorozatra, az a tapasztalat, hogy az olvasók örülnek az újra fölbukkanó ismerős szereplőknek és a már ismert világuknak, a megszokott jellemvonásoknak. A karantén ideje alatt nagyon sokan mélyültek el több száz oldalas kötetekben, hiszen a felnőttet épp úgy beszippantja az a világ, ahogy a gyereket is. Szeret ott időzni, kiszakadni a valóságból, átlépni olyan világba, ahol hősök lehetünk. Szeretjük a mellékszereplőket is, a rideg helyszíneket, a zord időjárást, mi is ott küzdünk a kedvenceinkkel, holott tudjuk, hogy a valóság idekint vár. Visszaulva a már említett Maszat-sorozatra és Agócs Írisz elbújtatott karaktereire²⁶, néha a barátaink, hőseink, avagy a megmentőink kézzel foghatóvá válnak. Így van ez a Cipelő cicákkal is. A nevében is benne van: cipelhető, elfér a kicsiny zsebekben. A három testvér vidám és tanulságos története három kötetben kaptak helyet. A szórakoztató történetek főhősei az állandóan hurcolt, varázserővel bíró cicák: Ciró, Pepe és Lóri. A nevük kezdőbetűit összeolvasva megkapjuk a Cipelő elnevezést. Azonban a cicák eredete Várnai Zsuzsa²⁷ textilműves ötlete alapján bontakozott ki: születésnap meghívók voltak óvodásoknak. Ezután ezeket a különleges meghívókat a gyerekek cipelték magukkal az oviba, és innen az elnevezés, amit Várnai Zsuzsa lánya talált ki: Cipelő cicák. Berg Judit lánya is kapott a meghívóból, és a mese szárnyra kelése innen már csak egy tollvonás volt. Agócs Írisz viccesen díszített figurái még a felnőtteket is megmosolyogtatják: farkuk végén varázsgyöngy díszeleg, amit ha megráznak, színes szikrák potyognak és a kívánságok életre kelnek. A huncut játékcicák teste tarkabarka és pont elférnek a gyermekmarokban. Varga Betti 2008-as könyvkritikájából kiderül²⁸, hogy a sorozat giccses és simán eladható a tökéletes párosítás miatt: gyerekek és cicák. Meglátása szerint a mese "mindenáron nevelni akarja a gyereket, blőd példázatokon keresztül, közben

²⁵ Fenyő D. György: Tükör, szem, lélek. <https://igyic.hu/mesecentrum-kritikak/tukor-szem-lelek-1.html> Letöltés: 2023. 11. 25. 16:29

²⁶ Medvigy Édua Kata: Párbeszéd kép és szöveg között. https://www.prae.hu/article/13279-parbeszed-kep-es-szoveg-kozott/?fbclid=IwAR1BkTjdQ2ezzBx6YMABpbzaYgCfhgcO2JFH3Mm9CznPx1l_YsflvKnkPew Letöltés: 2023. 11. 25. 17:02

²⁷ Varga Betti: „Szép kis felfordulás, mondhatom!”. <https://www.prae.hu/article/1250-szep-kis-felfordulas-mondhatom/> Letöltés: 2023. 11. 25. 17:35

²⁸ Varga Betti: „Szép kis felfordulás, mondhatom!”. <https://www.prae.hu/article/1250-szep-kis-felfordulas-mondhatom/> Letöltés: 2023. 11. 25. 17:42

azonban nem szándékosan, de épp a felnőttek tekintélyét kezdi ki.” Személyes tapasztalatom szerint ez a meglátás egyéni. A történeteket én is (fel)olvastam, és soha nem ötlött fel bennem az előzőleg megfogalmazott kijelentés. A kritika, amit a művészeti portálon olvashatunk, miszerint a „felnőttek idiótáknak vannak nézve”, véleményem szerint csupán félreértés. A mesékben szereplő cicák felnőtt szemmel nem láthatók, így a csínyek is maguktól értetődően eleve a gyerekektől származtathatók. A három kötet egyenként négy történetet foglal magába: Az első: Cipelő cicák a városban (Pozsonyi Pagony Kft., 2008). Mindegyik könyvben három kis mese, három színhelyen játszódik, az elsőben a játszótéren, az állatkertben, és a kirakodóvásárban. A második kötet szintén a Pagony gondozásában látott napvilágot: Cipelő cicák a hátizsákban (Pozsonyi Pagony Kft., 2008) végigköveti a négy évszakot, és végül a Cipelő cicák a cirkuszban (Pozsonyi Pagony Kft., 2009). Az Agócs Írisz által éltre kelő cicák pontosan illeszkednek a humoros tartalomhoz. Elvileg nagyon karakteresnek és megkülönböztethetőnek készültek, azonban mégis akad olyan óvoda, akinek nehezen megy a cicák tulajdonságainak felismerése. A második kötetben kiteljesednek az akvarell rajzok, mert megjelennek a varázslatot szimbolizáló szikrák is.²⁹

Az ifjúsági regények palettáját díszíti az Alma - A sötét birodalom című kalandregény is Polgár Judit közreműködésével. Egy olyan regény létrehozása volt a cél, ami nemcsak a sakkvilágot mutatja be, hanem azon keresztül az életet is, hogy nem minden csak fekete-fehér. Folytatva és kiemelve az iskolás korosztályt, a 12 éven felülieket, megemlíthetjük Az őrzők (Ecovit Kiadó Kft., 2019) című könyvet, amely 2020-ban elnyerte az Év Ifjúsági Könyve díjat a diákzsűri ítélete alapján. Folytatása, A keresők (Ecovit Kiadó Kft., 2021) bűnügyi történetté alakul.

A Pagony Kiadó létrehozta az Abszolút Könyvek sorozatát, mellyel rést szeretett volna betömni. Ezek a kötetek izgalmasak, komoly témákat dolgoznak fel. Berg Judit Abszolút Töri-regényében megismerhetjük az 1840-es évek kalandjait Petőfivel, Szendrey Júliával, Jókaival és még sok mindenkivel. Azoknak, akik szeretik a történelmet, és azoknak is, akik már unják, ez a kalandregény új megvilágításba helyezi a történelmet.³⁰

²⁹ Róbert Katalin: Tarolnak Berg Judit textilmacskáit. https://konyvesmagazin.hu/kritika/rosszcsont_cicak.html
Letöltés: 2023. 11. 25. 18:50

³⁰ [N. m.]: Ismerd meg az abszolút könyveket! <https://www.pagony.hu/ismerd-meg-az-abszolut-konyveket>
Letöltés: 2023. 11. 25. 19:30

3.1 Interjú Berg Judittal

A Berg Judittal készült interjú ismertetése

Az interjú fő célja az volt, hogy megvizsgáljam, az író hogyan látja a könyvkiadás helyzetét, rávilágítson az író-illusztrátor kapcsolatra és a szerző szerint mennyiben befolyásolja a kiadást a képek hangsúlyossága. A feltett kérdések arra is irányultak, hogy a szerző a Hubby új elnökeként milyen célokat tűzött ki maga elé, és a mai kor digitalizációjával hogyan lehet megbirkózni a fiatal korosztálynak?

Berg Judit kortárs szerző elmondása alapján az illusztrátor kiválasztása mindig a kiadó végleges döntése. Ugyan tehet javaslatot arra, hogy kivel szeretne együtt dolgozni, ki lenne a legalkalmasabb a karakterek megrajzolásához, de a kiadó felelőssége az eladhatóság, a piacképesség felmérése. Az író számára igen fontos, hogy ismerje az illusztrátor korábbi munkáit, a stílusát, hogy milyen technikával dolgozik, és nem elhanyagolható az emberi tényező sem.

Vannak, akik saját maguk illusztrálják a könyveiket, csak párat említve: Marék Veronika, Pásztohy Panka, Dániel András. Berg Judit is tett erre kísérletet második könyve kapcsán (Micsoda idő! Pagony Kiadó, 2021), azonban közös egyetértésben a kiadóval Pásztohy Pankára esett a választás. Meseköteteiben a szöveg és a kép aránya a befogadóhoz mérten van kialakítva. Minél kisebb a gyermek, annál több kép található benne, az életkor előrehaladtával azonban ez az arány változik a szöveg javára. A sok képnek anyagi vonzata van, és ezzel együtt nő a nyomdaköltség is.

A Pagony Kiadó Most én olvasok! sorozatának elsődleges célja, hogy a gyerekeket bevezessék szintről-szintre az olvasás rejtelmeibe. Ajánlott nehezen olvasóknak, olvasni tanulóknak. Oldalanként 4-5 mondat lelhető fel, az egyszerű szavak és a történetsszöveg segíti a sikerélményt, illetve az önállóan elolvasott könyv boldog érzetét. Az olvasást támogató könyvek sikere nyugaton már elterjedt, hazánkban feltörekvőben van. Ezt a palettát színesíti a Rumini történetek, amely a főhős kisegér gyerekkorába kalauzolja olvasóját. Minden oldalt Rátkai Kornél rajzai színesítik és fokozza a mese élvezetét a befogadó számára. A Rumini kincsei (Pagony Kiadó Kft, 2023) című könyv belső és hátsó borítóján ugyanaz a térkép látható, amely segítségével könnyen követhető a főhős barangolása.

Berg Juditot 2023 októberében megválasztották a Hubby új elnökének. Első törekvései közé tartozik a szervezet anyagilag önálló, független működése. A hét tagú egyesület kiemelkedő

programja az olvasás népszerűsítése, a pedagógustovábbképzések és a szülők támogatása könyvválasztás során. Problémának tekinti a gyerekek képernyő előtt töltött idejét, amit szerinte egyensúlyba lehet hozni egy jó, eseménydús, pörgős könyvvel. Egy olyan platform létrehozatalán dolgoznak az egyesületnél, ahol a fiatalok megoszthatják egymással olvasási élményeiket.

Rengeteg helyre hívták és hívják, immár a 2025 évi naptárjába ír előjegyzéseket találkozókra, ahol nem is a felolvasásé a főszerep, hanem inkább ő játszik a gyerekeknek: a kicsiknek bábozik, varázsol, a nagyobbakkal beszélget. Részt vett olvasó- és rajverseny döntőjén is, ahol viszontláthatta legnépszerűbb köteteinek figuráit. Minden találkozó különleges számára, hiszen mindenhol akad egy kedves szó vagy egy bátortalan ölelés, és éppolyan szívesen megy nagyvárosba, mint kicsi faluba.

3.2 Agócs Írisz, a Cipelő cicák illusztrátora

Szabadúszó illusztrátorként a magyar gyermekirodalom kiemelkedő alakja. Számos hazai és külföldi mesekönyv lapjain találkozhatunk munkásságával. Kulturális antropológiát és néprajzot tanult, néprajzосként álmokutatóval és néphittel foglalkozott. Elmondása szerint csak nézőpontot váltott, amikor irányultságát megváltoztatva a festészethez és a rajzhoz fordult. Olyan nagy népszerűségnek örvendő szerzőknek készített illusztrációkat, mint Dániel András (Kuflik sorozat) vagy Berg Judit (Maszat könyvek), de az ő nevéhez fűződik Tandori Dezső gyerekeknek szóló, medvés verses kötetének illusztrálása is. Mielőtt azonban ez megjelent volna, egy medvés kiállítás keretében két éven keresztül járta az országot. Ezekbe a versekbe már a gimnáziumi évei alatt beleszeretett és saját kedvére rajzolt hozzájuk. Ebből később egy kiállítás állt össze, itt találkozott Kovács Eszterrel a Pagony Kiadótól, aki felvetette, hogy mi volna, ha megkeresnék Tandori Dezsőt egy új kiadás ötletével.³¹

Külföldi kiadók is többször felkeresik, legismertebb közülük Innes Shona könyvei (Ölelj meg!-sorozat). A sorozat köteteiben kisgyerekeknek segítenek megbirkózni olyan nehéz kérdésekkel, mint az érzelmek hullámozása, a barátság dinamikája vagy a halál. Az elmúlás feldolgozása (Az élet olyan, mint a szél) még felnőtteknek is nehéz, az ábrázolása úgyszintén. Saját könyve Kicsi, nagy címmel jelent meg a Pagony gondozásában 2012-ben. Megírásakor Londonban tartózkodott, és a híres emeletes buszon utazva születtek meg fejében a gondolatok. A mesés képeskönyv egy elefánt és egy madár barátságáról szól, hiszen attól

³¹ [N. m.]: Agócs Írisz. <https://diafilm.hu/pages/agocs-irisz> Letöltés 2023.11.26. 13:10

még, hogy valaki óriási, a másik pedig kicsi, attól még lehetnek legjobb barátok. Mert éppen olyan jó nagynak lenni, mint kicsinek.³²

Agócs Írisz művészi rajzait és kedves állatfiguráit jól ismerik blogjának követői és a workshopjain résztvevők. A karantén időszakában több művész, színész, szerző jelent meg az online világban. Abban a nehéz időszakban is tudatni akarták, hogy az élet továbbra is zajlik, hiába vagyunk elzárva egymástól. Írisz is jelen volt illusztrátorként. Közönségtalálkozóin közkedvelté vált a lépésről lépésre rajzoltatás, így ezt átültette az online felületre. Azzal a rengeteg kreatív energiával, ami az emberekben lakozik, bárki tud embert vagy állatot rajzolni. A körrel ellentétben krumplit is mindenki tud formálni, azt nem lehet elrontani. Sok interjúban felemlegette egy kislány történetét, aki mindenáron szabályos kört szeretett volna rajzolni, azonban nem sikerült neki, és a kör egy ívét mindig kiradírozta. Ekkor ötlött fel Íriszben, hogy mennyire a megfelelni vágyás, a tökéletességre törekvés látszik az 1-2. osztályosok körében, és felhagyott a geometriai formákkal történő ábrázolással, helyette elhangzott a máig hatalmas visszhangot keltő kezdeményezés: rajzolj egy krumplit! Minden nap kitett az oldalára egy állatot és a hozzá tartozó krumplis lépéseket. A karantén projektből immár 4 részes sorozat lett (Rajzolj egy krumplit!). A 3. rész megnyerte az Év Leginnovatívabb Könyve díjat.³³

A krumplik után jött a következő lépés, a foltok. Az illusztrátor Vonalból kimenni ér! című könyve 2023 év végén jelent meg, szintén a Pagony gondozásában, a szerző saját pacáival. Fő alkotóeleme a kedv, az öröm, és a szabadon kísérletezhető festészet illetve rajzolás. Megmutatja, hogy foltokból is lehet csodálatos képeket rajzolni. A gátlásoktól és szabályoktól mentes, örömteli alkotás utánozhatatlan élményét kínálja fel. Ugyanúgy, ahogy a krumpliból, egy foltból is bármi kialakulhat, szabadságot adva az alkotás örömének.³⁴ Marék Veronika megható és vicces sorai is arra buzdítják az olvasókat és alkotni vágyókat, hogy alkotásra fel!

„... Hát szeresd a pacákat, szeresd a foltokat,

Színezz, fess, és rajzolj belőlük jó sokat!”

Marék Veronika vidám hangulatú ajánlása igazán megható, szívhez szóló, hiszen ki ne emlékezne Boribon történeteire, A kockásfülű nyúlra vagy Kippkoppra? Révész Emese művészettörténészt a képek története érdekli, aki többek között az ELTE Bölcsészettudományi Kar Művészettörténeti Intézet oktatója, a Modern és Jelenkori Művészettörténet Tanszék

³² [N. m.]: Agócs Írisz. <https://miamanoshop.hu/konyv/szerzok/agocs-irisz> Letöltés: 2023.11.26. 14:02

³³ Labdarozsa: „Az alkotás folyamata a hajtóerő”. <https://www.pagony.hu/cikkek/agocs-irisz-interju-rajzolj-egy-krumplit-alkotas> Letöltés: 2023.11.26. 15:26

³⁴ [N. m.]: Vonalból kimenni ér! <https://www.pagony.hu/termek/vonalbol-kimenni-er> Letöltés: 2023.11.26. 16:52; [N. m.]: Ajándékok a Pagonytól – akár felnőtteknek is. <https://papageno.hu/blogok/pagony/2023/12/karacsony-ajandek/> Letöltés: 2023.11.26. 17:13

vezetője. Az említett szerző első képeskönyvei között szerepel Boribon és Annipanni, ami semmit sem veszített népszerűségéből az évtizedek alatt, a mai generáció gyermekei is örömmel forgatják, hallgatják, a történetből mesepárnák készülnek. Képi világa egyszerű, mégis magával ragadó, és egy olvasni még nem tudó kisgyermek is felolvasást tart belőle. Már a legkisebbek is élvezhetik kalandjait a keménylapos lapozó változattal. Generációk egész sora nő fel ezeken a csodálatos történeteken. Boribon, a játékmackó 1958-ban látott napvilágot, míg Boribon és Annipanni történetei 1970-ben. Ma, 2024-ben is büszkén ejtjük ki Marék Veronika nevét, aki azon fáradozik, hogy minél nagyobb teret és elismerést kapjanak az írók és illusztrátorok.³⁵

Agócs Írisz a szívéen viseli a gyermekek alkotási vágyának szabadságát. Több interjúban hangoztatta, hogy óvodás korukban a gyerekek még lelkesek, és élénk fantáziájuk révén születnek háromlábú sárkánykutyák. Iskolába lépve keretek közé szorítják őket, osztályozzák, végül kiölik belőlük a szabályokkal a rajzolás örömét. Szíve szerint az osztályozás arról szólna, hogy mit érzett akkor, amikor megrajzolta, azt az adott pillanatot értékelné. Talán ezért is hódít a szabad alkotás könyve rendületlenül. Egy bizonyos, hogy éppúgy, mint a gyerekek, úgy a felnőtteknek is szeretné visszaadni a flow élményt, a felszabadult alkotás örömét, melyet oly sokan elveszítettünk és rendszeresen csak legyintünk egy-egy megrajzolando alkotásra, mondván:” nem tudok rajzolni!”

Technikája és habitusa nagyon gyorsan pörgő, mindent gyorsan csinál. Amikor végigolvassa a szöveget, egy diavetítés indul a fejében, egy film, amit elképzeli, hogy milyen lesz. De az, amit rajzol, nagyon meghatározott azáltal, hogy milyen könyv készül. Berta Adámmal közös munkájuk gyümölcse a Szöszmös, a tündéregér (Cser Könyvkiadó, 2023), melynek hőse egy süni, aki útnak indul. Se korosztály, se műfaj nem lett kitalálva a műhöz, mely egy útinaplónak indult, több utazásos nyaralás lenyomata. Szereplői sem behatároltak: állati jelmezbe öltözött gyerekek vagy kis növésű emberek? Írisz többször is olvasta a szöveget és fő aggodalma az volt, hogy nem érti a könyvet. Először megpróbálta kitalálni, hogy ki Szöszmös. Egyszerre olvasott és rajzolt, mire a két főhős, Lapos Tüske a süni, és Szöszmös a tündéregér alakja végleges lett. Képi világa piros és fekete, nagy vágya volt ezt kipróbálni. Ceruzát és vízfestéket használt, ahogy legtöbb művében. A mesét olvasva rájövünk, hogy ez nemcsak gyerekeknek szól. Igazából a vándorlás a lényeg, és többek között szó esik a

³⁵ Márkus Judit: Az illusztráció nehéz műfaj. <https://www.prae.hu/article/13713-az-illusztracio-nehez-mufaj/>
Letöltés: 2023.11.26. 18:14

fenntarthatóságról és a népességvándorlásról is. Folytatásáról Berta Ádám annyit árult el, hogy új szereplők is megjelennek.³⁶

Szeret tovább gondolni helyzeteket, amelyek a fiktív világba repítik, és elmondása szerint euforikus állapotot okoz már az is, ha ceruzát foghat a kezébe. Híres arról, hogy szereti a hibákat, mert azok lehetőségek. Hirdeti, hogy szeressük a hibákat, ne féljünk tőlük. Fő célja, hogy mindenki számára bebizonyítsa, hogy az alkotás öröme nem függ össze a végeredménnyel. A jelenlét, a jelenben levés csodája a hajtóereje, munkásságának rugója. Számára az alkotás egy módosult tudatállapotban zajlik. Sokszor említi a flow élményt, amit párosíthatunk egy belső élménnyel, mert ő az érzést rajzolja le. A jóga számára egy ilyen belső élmény, ahol a jelenlét szintén megvan. Volt olyan időszak, amikor intenzíven jógázott és képzéseken vett részt, azonban mint a legtöbb befutott alkotó, az idő a legnehezebb, amit be tud osztani. A Szia, jóga! szerzője és illusztrátora (Pagony, 2017) is Agócs Írisz, melyben mindenki magára lelhet az oldalakon.³⁷

Gyerekkorában nagy hatással volt rá Réber László grafikusművész, aki elmondása szerint három vonalban el tudott mesélni mindent, és Janikovszky Éva, aki mindig a gyerek szemével mutatta be a világot. Talán e két hatás, és a gyökereiben fellelhető művészi véna is hozzásegítette pályájához, ami töretlenül sikeres. Hosszú évekig gondolkodott egy világmegváltós történeten, és végül 2021-ben megszületett a Márkó bácsi kertje - Mici megmenti a világot. Janikovszky-Réber felállásban képzelte el Mici történetét is: képregényszerű világ, sok kicsi képpel, melyben az illusztrációk viccesek. Márkó bácsi kertje a klímaválság kérdéskörét járja körül, gyerekeknek befogadható módon. Kulisszatitok, hogy Márkó bácsi létezik: Marco és Maria egy holland házaspár a szomszédságukban, akik hasonló módon működtetik a kertjüket, ahogy az a könyvben megjelenik. Második része a Tekla madarai (Pagony, 2022), amely segítséget nyújt a természetközeliséghez, megmutatja, hogyan lehetünk barátságban a természettel. Ezekben a kötetekben Írisz akvarell festéket használt: növényeket festegetett, amikor már az emberábrázolástól kicsit távol akart kerülni.³⁸

Agócs Írisz sokszínűségét tükrözi az is, hogy a Csimota Kiadó Papírszínház sorozatában a Méhkirálynő című mesét illusztrálta, melyet több könyvtár és óvoda is használ a méhek-méz

³⁶ Medvigy Édua Kata: Az utazás a lényeg. <https://www.prae.hu/article/13478-az-utazas-a-lenyege/> Letöltés: 2023.11.26. 18:49; Berta Ádám – Agócs Írisz: Szöszmősz, a tündéregér. In: Spotify. <https://open.spotify.com/episode/6Y0IiJVzlmjJw3kcKz74yH> Letöltés: 2023.11.26.

³⁷ Hibázni ér! – Beszélgetés Agócs Írisz illusztrátorral a Buddhafesztén. In: Spotify. <https://open.spotify.com/episode/5N6sBz5VAq7IPom7FWKPHB> Letöltés: 2023.11.26.

³⁸ Simonfalvi Anita: Mentsük meg a világot Micivel! – beszélgetés Agócs Írisz illusztrátorral. https://www.abaligetihirek.hu/l/mentsuk-meg-a-vilagot-micivel-beszelgetes-agocs-irisz-iro-illusztratorral/?fbclid=IwAR0SOTQszFFFNH9I1egt5HXwFMJC_8ZvpsX_2YKIC_pczdQ1wokH1vaAbdQ Letöltés: 2023.11.26. 19:31

nap projekt keretein belül. 2011-ben készült első diafilmje, a Doktor Maszat. Berg Judit meséje a könyv átdolgozásával, a hátterek átszínezésével került diafilmes kiadásra. A következő évben jelent meg a Maszat a tanyán, a harmadik epizód a Maszat úrhajózik, 2021-ben vette tervbe a kiadó.³⁹

Berg Judit és Agócs Írisz hatalmas népszerűségnek örvendő mesekönyvének színházi adaptációja 2023 decemberében valósult meg. A Maszat sorozat másfél évtizede kiemelkedő helyet foglal el a kicsik körében. A Delta Produkció által megvalósított, zenébe csomagolt történet, a dalok, melyek akár el is mondják a meséket, a Heim Pál kórházban kelt életre Kárász Eszter és az Eszter-lánc mesezenekar tolmácsolásában.⁴⁰

A két művészt nem csak a közös munka kapcsolja össze, hanem a barátság is. Hasonló a szemléletük és gondolkodásuk is. Mindketten megélik a flow-élményt, miközben alkotnak. Berg Judit a kikapcsolódást és kreativitásának megélését az írásban találja meg és a fantáziájából merít történeteire, amihez hozzáadja az élete során szerzett tapasztalatait, tanulságait, élményeit. Vallja, hogy nem szabad azzal foglalkozni, ki mit gondol majd az elolvasott könyvről, hogy fog tetszeni másoknak, hiszen a félelmeinkkel korlátozzuk magunkat, amivel torz dolgot hozunk létre. Kempf Zitának a Gyerekszoba.hu munkatársának adott interjúból kitért arra is, hogy amit az ember önmagáról gondol, azt vetíti ki a világnak is. Jelenleg több, mint 80 kötet tudhat magáénak, mégis megjelenik benne a félelem, ha új témába vág, vagy más közönséget szólít meg. A Möbius-akta című könyve (Ecovit Kiadó, 2022) az első felnőtteknek szóló krimi. Tipikus élethelyzeteket mutat be, amivel a nők küszködnek: házassági válság, gyermekvállalás a karrierrel szemben, párválasztás. Ahogyan ezeket a dilemmákat kezelik a szereplői, úgy sodródnak bele az eseményekbe. Igazán nagy váltás ez a pszichológiai szálakkal átszőtt krimi a már megszokott történeteikhez képest, ezért benne is megjelent a kétely, a szorongás. A könyv az utazásai során átélt élmények félfikciós történetei. Agócs Írisz is úgy nyilatkozik a Manna FM délutáni műsorában⁴¹, hogy a minősítés a legnagyobb probléma, amivel kiölik a gyerekekben az alkotókedvet, hiszen az alkotás teremtés. A Vonalból kimenni ér című könyvének (Pagony Kiadó, 2023) előzménye a Rajzoldj egy krumplit! - sorozat. A szerző saját feltételeivel ellátott, az alkotókedvet előcsalogató, a fantáziát felébresztő könyv arra tanít, hogy az alkotókedvet megőrizzük, ezáltal engedjük el azokat a gondolatokat, amik gátolnak minket. A szövegbuborékok, a frappáns szövegek és

³⁹ [N. m.]: Agócs Írisz. In: Diafilm portál <https://diafilm.hu/pages/agocs-irisz> Letöltés: 2023.11.26. 19:45

⁴⁰ Színházi előadás született az egyik legnépszerűbb magyar mesekönyvből – A Heim Pál kórházban debütált a Maszat. In: Felelős Szülők Iskolája. <https://felelosszulokiskolaja.hu/életmod/szinhazi-eloadas-szuletett-az-egyik-legnepszerubb-magyar-mesekonyvbol-a-heim-pal-korhazban-debutalt-a-maszat> Letöltés dátuma: 2024.03.02.

⁴¹ Péter Petra: Agócs Írisz, a rajzolás fontossága. <https://soundcloud.com/mannafm/agocs-irisz-a-rajzolas-fontossaga-manna-delutan-peter-petra-2024-02-06> Letöltés: 2024. 03. 02. 16:11

utalások keltik igazán életre a művet, és valóban bátorság kell ahhoz, hogy valaki belefessen kedve szerint. Agócs Írisz mégis arra buzdítja a könyvtulajdonosokat, hogy ragadjanak festéket és alkossanak szabadon a megjelölt oldalakon. Visszatérő kérdésként újra megfogalmazza, hogy miért baj az, ha valaki kimegy a vonalból? Mi történik akkor? És valóban, tényleg ezt mondjuk a gyerekeinknek, ezt hallottuk mi is: „maradj a vonalban!” Erre tanítottak már az óvodában, utána az iskolában. Írisz szerint jó lenne kettéválasztani a rajzot: legyen egy olyan rajzóra, ami megtanítja a gyerekeket az eszközök használatára, konkrét dolgokra, ami egy alapot képez a művészethez, azonban kellene biztosítani egy szabadrajz órát is, ahol a belső képek, az érzelmek, a fantázia irányítja a ceruzát. A rajzolás egy belső dolog, valaminek a papírra vetítése, és ha az kék ló formájában jelenik meg, az úgy tökéletes. Lehet, hogy csak kék ceruza volt otthon. Ha mindent ugyanúgy csinálunk, ha minden egyforma, akkor az miért jó? Rajzolni ezerféleképpen lehet. Írisz bemutatja rajzolós könyvein keresztül, hogy hiába látszik bonyolultnak a végeredmény, azt lépésekre lehet bontani, úgynevezett krumplikra, vagy mértani formákra. A formákat összekötve, alakítva, színezve, a végeredmény csodálatos! A könyvet tartva a kezemben én is olyan felismeréseket éltem meg, hogy tényleg lehet abból a kiflikrumpliból tacsó, és a rajzok mellett megjelenő vicces szövegek, instrukciók tényleg feledtetik a gátló gondolatokat.⁴²

3.3 Meseelemzés: Cipelő cicák

A mesék szólhatnak bárkihez, aki képes azt befogadni: gyermekhez és felnőtthöz egyaránt. A gyermekmese évezredek óta szórakoztatja, és közben neveli a felnövekvő nemzedéket. A mese szövése bővelkedik izgalmakban, kalandokban, a meghökkentő akadályok teszik fordulatossá és élvezetessé. A mese barát, egy kincs, kapaszkodó, néha egy titkos hely, ahová a gyermek menekülhet, és nem utolsó sorban sokszor egy élethelyzet megoldó kulcsa. Több mint betűk rengetege egy történetben, végkifejletében pedig diadalra juttatja a jókat, és megbünteti a gonoszokat. A népmesék jellegzetességét az a mozzanat adja, amikor elhangzik a bűvös mondat: „Jó tett helyébe, jót várj!”, és a „Hol volt, hol nem volt”. Berg Judit műmeséje is tanít, a mai gyermekek világához igazodva. Talán a mai generáció szívesebben fogadja be a műmeséket, jobban tudnak azonosulni vele, és nem csak a gyerekek, hanem a szülők is. Nagyon sok támadás érte az utóbbi időben a régi, hagyományos népmeséket, amiken mi is

⁴² Kempf Zita: Berg Judit: Az íráshoz kell ötlet, fantázia, dramaturgiai érzék, de főleg bátorság.
<https://gyerekszoba.hu/csalad/berg-judit-az-irashoz-kell-otlet-fantazia-dramaturgiai-erzek-de-foleg-batorsag/>
Letöltés: 2024. 03. 02. 16:18

felnőttünk. Ma pedig ezeket a csodálatos történeteket kifordítják, belemagyarazzák a ridegséget, erőszakot, brutalitást. Gyermekes esetében nagyon fontos a mese megválasztása, hogy az illeszkedjen a korosztályához, mind a nyelvezetben, mind pedig az érdeklődésében. Nem elhanyagolandó szempont a mese ábrázolása sem, hiszen a szemet gyönyörködtető ábrák és színek az olvasót rabul ejtik, a történetet tovább lendítik. Agócs Írisz rajzai Berg Judit eme művében teljesen egyszerű gyermekrajznak tűnnek. Egyszerű, gyorsan húzott vonalak, nagy ábrák, viccesen formázott állatok. A színek letisztultak, nem hivalkodó, barátságos. Ha a rajzokat jobban megfigyeljük, valóban szembetűnő, hogy egy krumpliból is indulhat minden. A kezemben forgatva a Rajzolj egy krumplit! köteteit, és próbálgatva a lépésről-lépésre rajzolást, szinte varázslattá válik, ahogy a ceruzám alól előkerülnek a szereplők. Tehát a mese ábrázolásmódja nemcsak a gyermeknek fontos, hanem a szülőnek is. Az esztétikum, az igényes megjelenés, a vonzó külső mind eladhatóvá változtatja a könyveket a zsúfolt polcon. A kulcsín mellett azonban fontos a belbecs is, amit sok esetben már csak akkor tudunk meg, ha a könyvet megvásároltuk.

1. ábra: *Cipelő cicák – A városban*

A *Cipelő cicák a városban* című könyv 2008-ban jelent meg a Pozsonyi Pagony gondozásában. A mű négy alfejezetre tagolódik, ahol kezdetét veszi egy átlagos család nem mindennapi kalandja. Első részében - a *Ki fog rendet rakni?* - tipikus gyerekszobában találjuk magunkat, ahol a játékok között felbukkannak a mese főhősei is: Ciró, Pepe és Lóri. Minden cicához egy kisgyermek tartozik: Lili, a hétéves iskolás, a narancsos színben pompázó Ciró

gazdája. Pepe, a lila bundájú, barna csíkokkal tarkított cica Marcihoz, a középső testvérhez tartozik, öt éves és középső csoportos az óvodában. Végül a legkisebb szereplő Dorka, aki lassan két éves, cicája pedig Lóri, a zöld bundájú, pettyekkel gazdagított rosszcsont. Noha a cicák olyan picik, hogy elférnek az apró gyerekkezdben, mégis hatalmas galibákat okoznak. Felnőtteknek csak egyszerű játékcicáknak tűnnek, ők nem is látnak mást. Ám a gyerekek szemtanúi lehetnek a csodálatos varázslatoknak, amelyeket a cicák a farkuk végén lévő gyöngyök segítségével visznek véghez. A csínytevések nem minden esetben vetítenek jó fényt a gazdáikra, de minden fejezet pozitív tartalommal végződik. Az említett részben a cicák okoznak felfordulást és a gyerekek az elszenvedőik, azonban a helyzet megoldódni látszik egy csettintésre, és a játékok visszaszállnak a helyükre. A következő jelenetben újra családi idill bontakozik ki a szemünk előtt: együtt vacsorázik a család. Hétköznapi jelenetet csempészett a történetfolyamba ismét az író lezárásként: a kenyérhéjat van, aki megeszi, van, aki nem. Természetesen a Cipelők vacsorája nem maradhatott el.

A *játszótéren* című alfejezetben megmutatkoznak a családi sztereotípiák: anya főz, apa a gyerekekkel a játszótéren. Itt mintha nem lenne egyértelmű, hogy mit láthatnak a varázslatokból a felnőttek, és mit nem: a homoksüti átváltozását nem veszi észre apa, de azt, hogy zoknifa nőtt ki a homokból, azon már megakad mindenkinek a szeme: „*a szülők pedig rémülten merednek a csodanövényre*” (24. o.).

Az *állatkertben* előtérbe kerül a tanítás fontossága, hogy ne etessük az állatokat mindenféle emberi csemegével, és rámutat a probléma fontosságára egy kiskenguru megbetegedése kapcsán. Holott mindenfelé táblák jelzik: „Ha igazán szeretsz, semmivel sem etetsz”, mégis sok gyermek ezt figyelmen kívül hagyja. Az olvasóban felötölhet, hogy ilyenkor a szülők hol vannak, miért nem figyelmezteti a saját csemetéiket a bajra? Azonban, ha jobban belegondolunk, ez a valóság. Elmegyünk a tények mellett, ahogy a mesében sem veszik észre a táblákat, csak akkor, ha azok már szirénáznak, villognak és haragosan szólnak: „*Az*

állatokat etetni tilos!”. Újabb tanító jellegű részhez érkeztünk, amikor az oroszlánokról megtudhatjuk, hogy a macskafélék osztályába tartoznak. A galiba itt sem maradhat el, a rokonság elfogadása a kulcs az oroszlán visszaváltozásához, aki tarkabarka színeitől igyekszik megszabadulni. A felnőttek is látják, s értetlenül állnak, nem hisznek a szemüknek. Ugyanazt a kérdést veti fel ez a jelenet is: a varázslatot a felnőtt itt miért látja, máskor pedig nem?

Az első könyv záró fejezete *A kirakodóvásár*, ahol helyet kap a manapság gyakran előforduló probléma: eltűnik egy kisgyermek a tömegben. A mese rámutat arra, hogyan lehet a problémát megoldani, ezzel is tanítva azt, aki hallgatja. Valós élethelyzetet tár elénk, valós megoldásokkal, a varázslatot leszámítva.

2. ábra: *Cipelő cicák – A hátizsákban*

2012-ben jelent meg az újabb négy részt magába foglaló folytatás, a *Cipelő cicák a hátizsákban*, szintén a Pozsonyi Pagony gondozásában. Ebben a könyvben a szerző a négy évszakot tárja elénk, megannyi csodájával, szépségével és kalandjaival. *A lovagi torna* fejezetben őszi erdei kiránduláson vesz részt a család. A cicák csintalankodásán keresztül felelevenedhet az olvasóban a saját régi gyerekkora, hiszen a sarazás, a levélkupacba ugrálás, az őszi kincsek gyűjtése mind-mind felettébb szórakoztató. A téli hónap kedvteléseit *A hóember gombjai* című rövid fejezet mutatja be: a gyerekek szánkóznak, hóembert építenek. Már az elején megjelenik a gyermeki rivalizálás: melyik a jobb? – a régi szánkó vagy az újabb bob? A lekicsinylő megjegyzéseket a vita hevében a verseny zárja le, csakúgy, mint a következő cselekményben, a hóember építésében. Itt megjelenik már a természet védelmének fontossága is, mert a hóember seprűjének egy fát szeretne kivágni az egyik cipelő, azonban Lili, az iskolás főhősünk rákiált: „*Ki ne vágd azt a kis fát!*”, majd a fenyő védelmére kelnek a mókusok is: „*Hagyd békén azt a kis fenyőt!*”. Újabb felszólítást követően következik a magyarázat: „*Hagyd inkább, hogy jó nagy fa legyen belőle!*” – kérlelik a mókusok is, végül Marci és cipelő cicája Pepe vetnek véget a vitának, és megegyeznek abban, hogy a hóembernek vándorbotja legyen. A környezettudatosságra való nevelés tovább folytatódik a *Rudi pillangó és kupakbeka* fejezetben, ahol már a nyitó mondat elárulja a következő évszakot: „*Kitavaszkodott*”. A család kirándulni megy az erdőbe. Megtudjuk, hogy mik azok a turistajelzések, mit kell csomagolni az útra, és felhívja a figyelmet arra, hogy ha nem találunk szemetest, akkor a szalvétákat, maradékokat és egyéb szemetet visszük tovább magunkkal. A cicáknak kedvük támad újabb csínre, megtréfálják a

siklót, aki azonban túl jár az eszükön és csak akkor engedi el őket, ha megtanulják tisztelni a természetet és a lakóit is, azonban ennek a bizonyítását már a cipelőkre hagyja: „*Tanuljátok meg tisztelni az erdőt és lakóit! – mondja a sikló*”. A cicák gyorsan rájönnek, hogy mit kell tenniük, és a tőlük megszokott módon, varázslattal egy másik család elszórt szemetét átváltoztatják: *A kupakokból bogarak, a műanyag palackból és ropis zacskóból mintás béka, a szalvétákból és Turi Rudi papírokból tarka lepkék lesznek.*” Ez a mókás társaság célba veszi a szemetelős családot és addig maradnak velük, amíg rá nem jönnek a helyes viselkedésmintázatra. Furcsának tűnhet, hogy ez pont egy kislány szájából hangzik el, holott a felnőttnek kellene a gyermekét tanítania: „*Szerintem nem akarják, hogy itt hagyjuk a szemetet! – jelenti ki a kislány határozottan. – Rakjuk inkább zacskóba! A nagyfiú táskájában van is üres nejlonzacskó, a két gyerek gyorsan összeszedi a furcsa állatokat, amelyek készségesen vissza is változnak szemétté. – Majd kidobjuk a kukába – mondják a gyerekek. A szülők bólogatnak.*” A tanítás itt inkább a felnőttet célozza meg, hiszen a gyermek a szüleitől tanul, másolja őket, beépíti a mintákat a viselkedésébe. Azonban, ha a felnőtt rossz példát mutat, a gyermekben az rögzül, az válik természetessé. Berg Judit nagyon szépen vezeti rá a felolvasót, hogy a probléma gyökere a felnőtt, aki a helytelen viselkedését mutatja a gyermekének is. Ezzel a szemléltetéssel azonban mégsem sértő a felismerés és gondolkodásra sarkallja az embereket. A könyv zárása a *Csillagnézés tejfől nélkül* című, nyári fejezettel zárul, ahol a család sátorozik. A csillagnézés, bográcsban főzés, a szúnyogok, mind a szabadban töltött időt jelképezik és bemutatja ennek az időtöltésnek a valódi szépségét. A tejfől arra utal, hogy a vacsorába – a paprikás krumpliban – jó lett volna, ha a cicák nem falták volna fel titokban. Bocsánatkérésképp a felhős égre színes hullócsillagokat varázsoltak, majd mivel a várva várt süni nem bukkant elő az avarból, anya neszesszeréből elővánszorgott egy hajkeféből varázsolt, gyöngyös tüskés süni. Dorka csak ezután tud megnyugodni és elaludni. A süni ezután Lili és Marci közé mászik, így szeretnének bocsánatot kérni. A „*máskor nem fog előfordulni*” kijelentés szívből jövő, akár egy hétköznapi vitának lezárásaként is szerepelhet. Agócs Írisz illusztrációi ebben a kötetben abban változtak, hogy most a varázslatnak is festéknyomot adott. Az apró színes szikrák pici festékpöttyöknékké teszik még varázslatosabbá a történetet. Ábrázolásában kiemeli az érzelmeket, mely főként a szájak és tekintet ívében látszódik.

A *Cipelő cicák a cirkuszban* (Pagony, 2011, első kiadás: 2009) sok helyszínen játszódik, és megjelenik egy új cica is, Zserbó. A sárga-szürke csíkos, napszemüveges

macska jelleme és ábrázolása is fenyegető, gonosz, egyáltalán nem mondható kedvesnek vagy barátságosnak. Ábrázolásában Agócs Írisz arra is figyelt, hogy inkább a menő szerepet töltsse be, aki magáról túl sokat gondol, de a helyes cipelő cicák közös erővel mindig túljárnak az eszén, végül pedig a jó győzedelmeskedik. Az első fejezetben – *A strandon* – találkoznak először, ahol Zserbó, ellentmondást nem tűrő hangon kijelenti, hogy a strand az övé és nem tűr meg idegent (11.o.). Az illusztrációt megfigyelve testesebb az új szereplő, kicsit magasabb is, mint a barátságos cicák, színeiben pedig az ellentétek uralkodnak: sárga és sötétszürke, a farkán lévő gyöngyök ugyancsak ezeket a színeket kapta. A mesében tovább haladva az is kiderül, hogy a gyöngy ezüstösen fénylik a farkán, ami sokkal erősebb varázserővel bír, mint a többi cicáé. Nyomatékosítva az erejét a párbeszéd is taglalja: „*Az ezüst erősebb nálunk, nem bírunk vele. De nem ám! – nevet gúnyosan Zserbó. – Na sipirc!*” A feszültség fokozódik, megjelenik a cicák félelme, azonban mellette megcsillan a remény is: együttes erővel túljárnak a gonosz cica eszén. Belép a hármas szám szimbolikája, ami igen erős jelentéssel bír. Egyrészt utal a Szentháromságra (test-lélek-szellem), másrészt a múlt-jelen-jövő összefüggéseire. Azonban a kiegyensúlyozottság és harmónia jelképe is. Ahogy a barátságos cicák együtt használják az erejüket, megjelenik a teremtés mozzanata, a cselekvés, valami új létrehozása. Az utolsó fejezet – *A cirkuszban* – tele van meseszámokkal: „*A cirkuszban hét órára megtelnek a sorok*”, „*Két fiú érkezik egykereű biciklin. Miközben körbetekernék a porondon, tizenkét buzogányt dobálnak...*” *A fiúk leteszik a buzogányokat, és most egyszerre tíz színes kislabdát tartanak a levegőben.*”, „*Három tollbóbitás póniló száguld elő.*” A csodálatos elemekkel átszőtt fejezet, a rengeteg varázslat már túlcsordulni látszik, a bonyodalom nyolc oldalon át tart, mire a helyzet rendeződik. Az, hogy végül milyen sorsa lesz Zserbónak, Berg Judit nyitottan hagyja, a galambbá változtatott gonosz cica végül egy kalitkában végzi, többet nem esik szó róla.

Mindhárom kötet keménykötésű, egységes terjedelemmel (56 oldal) és könyvmérettel (200*160 mm). A borítón a főhősök szerepelnek a címhez illeszkedő környezetben: kék borítást kapott *A városban* című könyv, zöldet *A hátizsákban*, narancs színt pedig *A cirkuszban*. A borító színe jelképezhette volna a három főhős színét is, ha kék helyett lila szerepelne. Az illusztrációk minden oldalon végigkísérik az olvasót (és a hallgatót is, aki a képeket nézegetve alakítja ki a felolvasott mesének a történetét). A rajzok a valóságnak megfelelnek, a történetet kiegészítik, Agócs Írisz nem használ kirívó, oda nem illő színeket. A történetek helyszínei a valóságot tükrözik, a csodálatos elem, a varázslat teszi meseszerűvé. A kötetek szerencsés végkifejletűek, cselekményük lehetőséget ad a tanulásra, új ismeretek felfedezésére. Mindig van egy indulási pont, cselekmény, bonyodalom, tetőpont, végül a

boldog lezárás, megoldás. A jó mindig győzedelmeskedik, a dolgok mindig megoldódnak és helyreállnak, a rossz pedig elnyeri méltó büntetését. A köteteken végig vonulnak a családi sztereotípiák, foglalkozik a kutyúk világával és annak veszélyeivel, megmutatja a természet szépségeit, és az utolsó, harmadik könyvben pedig egy olyan új belépővel ismertet meg bennünket, aki legyőzhetetlennek tűnik, azonban a három cica ereje és esze mégis győzelmet arat. Kezdetben Ciró, Pepe és Lóri játékos, buta cicáknak tűnnek, ám a sorozat végére érve, mintha fejlődtek volna. Rájöttek, ha összefognak, minden akadályt legyőznek. Már nem az egyedi, minél hatalmasabb csínyeken törik a fejüket, ehelyett a jóra törekvés, a megmentés a fő cél.

– Valamit tennünk kell – fúj mérgesen Pepe.
– A közelébe se merészkedhetünk – nyávog panaszosan Ciró.
– Nem is ővé a strand! – morog harciasan Lóri.
– De nem ám. Előzzük innen! – bólogat Pepe.
– Nem fog tőlünk megijedni – legyint bánatosan Ciró.
De Pepének jó ötlete támad. Suttogva elmagyarázza a többieknek, mit kell tenniük. Ciró és Lóri lelkesen bólogat.

13

4. ábra - Cipelő cicák a cirkuszban

– Pepe, Lóri, csakhogy itt vagytok. Baj van!
– Mi történt veled? – kérdezik a cicák kórusban. De mielőtt Círó bármit is mondhatna, éles hang reccsen a hátuk mögött. Sárga-szürke csíkos, napszemüveges macska áll mögöttük, fenyegetően görbülő, gyöngyös farokkal. Éppolyan Cipelő cicának látszik, mint Círóék, mégis barátságtalanul méregeti a három megszeppent barátot.
– Ez az én strandom, ha nem tudnátok! Nem tűrök meg idegent!
– Ki vagy te? – tátja el a száját Lóri.
– Nevem Zserbó. A többi nem tartozik rátok. Elég annyi, hogy többet nem akarlak itt látni titeket.

5. ábra - Cipelő cicák a cirkuszban

3.4 Mesetervezet és reflexió

MESETERVEZET

A tevékenység vezetője: Horváthné Molnár Mónika

Csoport: vegyes

Tevékenységi forma: kötetlen

Tevékenység ideje: 2024. március 8.

Tevékenység témája: az ébredő természet, a tavasz

Tevékenység előzménye: csíráztatás, hajtatás. A cipelő cicák történeteit tovább folytatjuk, immár a tavasz eljövételéhez kapcsoljuk.

A tevékenység célja: Irodalmi élmény nyújtása, közösséghez való tartozás érzésének erősítése, a mese révén a fantázia fejlesztése, ok-okozati összefüggések észrevétele.

Nevelési feladatok: A környezettel való harmonikus kapcsolat, a környezeti problémák iránti érzékenység kialakulásának elősegítése, a helyes értékrendszer és a környezettudatos életvitel kialakításához szükséges képességek fejlesztése.

Didaktikai feladat: mesetudat elmélyítése, kitartó figyelem erősítése. A környezettudatos magatartás alakítása során az általános ismeretek bővítése, ok-okozati összefüggések feltárása.

Képesség – és készségfejlesztés: a természet szeretetére nevelés, újrahasznosítás. Általános ismeretek bővítése, fogalomalkotás, verbális kifejezőképesség, szókincsbővítés, gondolkodási műveletek végzése, képi gondolkodásmód erősítése.

Alkalmazott módszerek, eljárások: beszélgetés, bemutatás, játékos cselekedtetés, ösztönzés, egyéni segítségnyújtás, dicséret, érzelmi intelligencia alakítása, irodalmi élmény nyújtása.

I. Szervezési feladatok

Nyugodt légkört teremtek és biztosítom a megfelelő szabad helyet a játékba híváshoz. A tevékenységhez szükséges eszközöket előkészítem, a szabad játékhoz kapcsolódó tevékenységek bemutatása, az érdeklődés felkeltése.

II. Motiváció: Ismert tavaszi dalok és versek ismétlése

- Tekeredik a kígyó (játékba hívó dal)
- Megfogtam egy magocskát (versismétlés), kézmozdulatokkal történő bemutatás

- Tarka szárnyú pillangó (új dal), kézmozdulatokkal történő mutató

„Szálljunk mi is a pillangók után a meserétre, utánózva a pillangók szárnyának mozgatait. Ha megérkeztetek a rétre, helyezkedjete el kényelmesen és hallgassátok meg a mai mesét, amit hoztam nektek.”

III. Mese bemutatása: 13 perc

a. Bevezetés: Berg Judit: Cipelő cicák/ Rudi pillangó és kupakbéka

„Kitavaszkodott. Olyan szép az idő, hogy az egész család felkerekedik, hogy kiránduljanak egyet az erdőben. Nem csak elemózsiát és kulacsot visznek magukkal, de labdát, tollasütőt, plédet és persze három cicát.”

Kellemes, természetes hangon indítom a mesét normál hangerővel, közepes beszédtempóval. Szereplőváltásnál hangváltoztatással is érzékeltetem az új beszélőt. Az előadásmódommal igyekszem a motivációjukat fenntartani és éreztetni a gyerekekkel a mesefolyam kezdetét, figyelmüket a mesélőre irányítani.

b. Bonyodalom

„A Cipelő cicák felfedező útra indulnak. A patak mellett egy nagy, lapos kövön aranybarna erdei sikló napozik. A cicák izgatottan összesúgnak. Kedvük támadt megtréfálni a siklót....Abban a pillanatban hűvös, tavaszi zápor zúdul a siklóra. A hatalmas kígyótest úgy rándul össze a hideg víztől, mintha megmarták volna. A sikló dühös szisszenéssel fordul körbe, észreveszi a három nevető gézengúz, és egy szemvillanás alatt körük tekeredik. Ciró, Pepe és Lóri moccanni sem tud, rémülten nyivákolnak az erős szorításban.”

A bonyodalmat hangszínváltással érzékeltetem. Erőteljesebb hangzás, mimika használata a hideg esővíz érzékeltetésére, mutató a test összerándulását is. A sikló dühét gesztikulálva is kifejezem, szisszenésnél hangzással is jelzem.

c. Kibontakozás

„Tanuljátok meg tisztelni az erdőt és lakóit! - mondja a sikló, és egy picit mintha enyhülne a szorítása.

Erőteljes, szigorú hanghordozással felhívom figyelmüket a természet és az állatok tiszteletére, védelmére.

„-Megtanuljuk! - nyekereg Lőri.

Bizonyítsátok be! - mondja a sikló szigorúan.

Figyellek benneteket!

... Tudják, hogy a hatalmas erdei siklót ki kell engesztelni.”

Olyan metakommunikációt alkalmazok, hogy a gyerekekben felkeltsem a kíváncsiságot, hogy a cicák hogyan fogják kiengesztelni a siklót.

d. Tetőpont

„A másik család éppen akkor tápázkodik fel a földről, hogy folytassák útjukat az erdőben. De lám! Az ebéd maradványai szanaszét hevernek a fűben. Itt egy összegyűrt szalvéta, ott egy nejlonzacskó, amott egy üres üveg. A bokor tövében két Túró Rudi papír piroslík.

- Nahát, mennyi szemét! – torpan meg Círó.
- Nem ártana összeszedni! – teszi hozzá Lőri.
- De nem nekünk! – jelenti ki határozottan Pepe.

A cicák egymásra néznek, bólintanak. Tudják már, mit kell tenniük.”

Hanghordozással érzékeltetem a szemetelés helytelenségét. A gyerekeket bevonom. Irányított kérdésekkel hívom fel a figyelmüket a helyes és helytelen mintákra, ösztönzöm a megoldások önálló megfogalmazására. (Miért baj, hogy eldobták a szemetet?). A meglévő ismeretek felidézése, ok-okozati összefüggések megláttatása.

e. Megoldás

„...A földre szórt szemét lassan átalakul: a kupakokból bogarak és ropis zacskóból mintás béka, a szalvétákból és Túró Rudi papírokból tarka lepkék lesznek. A különös társaság ugrálva, zümmögve, szárnyát lebegtetve megindul a szemetelős család után...Az állatsereglet hamar beéri a családot. A lepkék a gyerekek kezére szállnak, az üdítő béka az apuka lába alatt kuruttyol, a kupakbogarak a rémülten hadonászó anyuka körül keringenek.

A két gyerek gyorsan összeszedi a furcsa állatokat, amelyek készségesen vissza is változnak szemétté.

- Majd dobjuk a kukába- mondják a gyerekek.”

Mosolyogva, viccesen érzékeltetem az állatokká változott szemetet, amit a család maga után hagyott az erdőben. Komoly hangnemmel érzékeltetem az egyéni felelősségvállalást.

Megdicsérem a gyerekeket, mert szépen, fegyelmezetten viselkedtek, csendben végig hallgatták a mesét. Lehetőséget biztosítok a mese részleteinek, fontos elemeinek megbeszélésére irányított kérdésekkel. Megbeszéljük az újrahasznosítás fontosságát. A meséhez kapcsolódóan felvetem, hogy akinek van kedve, varázsolhat egyet, megkapják varázskötényeiket, zsírkrétát, színes ceruzákat, rajzlapot, és lerajzolhatják a leginkább tetsző jelenetet, illetve ültethetünk együtt, azaz újrahasznosítunk flakonokat, üvegeket, amik díszíthetik a csoportszobát.

Visszavezetés a játéktevékenységbe: Tevékenység közben elmondjuk a „Megfogtam egy magocskát” című verset és elénekeljük az „Én kis kertet kerteltem” dalt. Így rögzítem a mese erkölcsi tanúságát és megalapozom a fenntartható fejlődés szemléletét.

- Újrahasznosítás a fantázia használatával. Eszközök: föld, magok, kislapát, ásó, víz, kanna, flakonok, üvegek, konzervdoboz, festék.

a. Reflexió a tevékenységhez

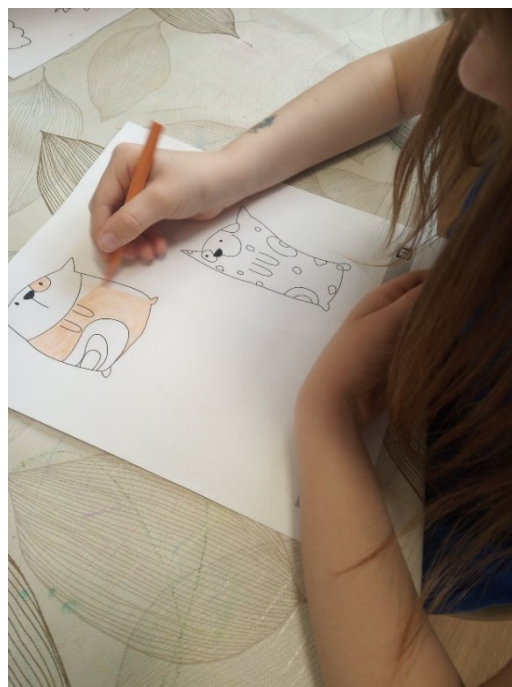
A dombóvári Zöld Liget Óvoda Pillangó csoportjában Berg Judit műveiből válogattunk meséket a tematikus hetekhez igazodva. Márciusban, a tavasz belépésével a Cipelő cicák a hátizsákban című könyv tavaszi fejezetét olvastam fel, a Rudipillangó és kupakbéka vicces meséjét. A történet előzményeként a csoporttal már megbeszéltem a tavasz jellemző jegyeit, érintettük a munkálatokat a kertben, ültettünk, hajtottunk és csíráztattunk. Előtérbe került a langyos levegő észrevételével a kirándulás is, ahol megbeszéltük a természet- és állatvédelem fontos szabályait. Felelevenítettük a helyes magatartást, a szeméttelést, a szeméttelést, miközben a nagyobb gyerekek elmesélhették egy-egy kirándulós élményüket a családdal.

A mese címe azonnal megmosolyogtatta a gyerekeket és az arcukra nyilvánvalóan kiült a „vidám és vicces mese következik” izgalma. A mesét fejből mondtam a csoport összetételére tekintettel, ugyanis a mellékszálak nagyon elvihetik a kisebbek figyelmét a fő mondanivalóról. Fontos a gyerekek számára a képi világot is megmutatni, így a könyvet velük szemben tartva, a történethez igazodva lapoztam, egyes részeknél bevonva őket is. A „látjátok, milyen mérges a sikló?” kérdésre azonnal bólogatással és mutogatással reagáltak, egy-egy hangos bekiabálás is volt: „mert a cicák összevizezték” vagy a vicces kupakbékára mutatta ki a karaktereket, mindig hangsúlyozva az aktuális érzelemvilágot. Amikor a sikló összeszorítja Lóri cicát, volt olyan gyermek, aki fel is szisszent.

A mese végén a könyvet körbe adtam, bárki megnézhet, lapozgathat. Készítettem a gyerekeknek színezőt, illetve a nagyobbak lerajzolhatták kedvenc karakterüket is. Könyvjelzőket is készíthettek, amiket a foglalkozás végén lamináltam és hazavihettek ajándékba, ezzel is ösztönözve a szülőket a mesék olvasására.

6. ábra - Színezés

7. ábra - Színezés

8. ábra - Színezés

9. ábra - Kivágás

10. ábra – Gyöngyök felfűzése

11. ábra – Gyöngyök felfűzése

12. ábra - Könyvjelző

8. Összegzés

A 21. századi magyar gyermekirodalom csodálatos palettáját minden óvodapedagógusnak és szülőnek érdemes ismernie, fontos eligazodniuk a különböző korosztályoknak szánt más-más stílusú köteteken. Az Y- generáció nagy hányada, főként akik az ezredfordulóhoz közel születtek, Disney-filmeken nőttek fel, amikor a digitális forradalom hatalmas méreteket öltött. Velük szemben az X-generáció tagjai, akik nagyjából 1965 és 1980 között születtek, és ma középkorúaknak tekinthetőek, már fiatalként ismerkedtek meg az MTV zenei csatornájával, a kezdetleges számítógéppel és az elektronikus eszközökkel. Ők azok, akiknél az esti mese mindennapos, általános dolog volt, ahogyan a vasárnapi közös ebéd is. A szabadtéren játszottak barátaikkal mindenféle előzetes egyeztetés nélkül. „Változnak az idők”- szokták mondani, és változik az emberiség is. A globális digitalizáció mindenre és mindenkire hatással van: az olvasási szokásokra, a képi megjelenésre, az ábrázolási módokra és technikára, az írói nyelvezetre. Rengeteg mese kerül TV-képernyőre, ami azt vonja maga után, hogy a felnövekvő nemzedék, - nevezhetjük Alfa-generációnak is – szórakoztatási keretként már az elektronikus technológia, a közösségi hálózatok, az online tér lesz a természetes. Ennek a generációnak is szüksége van a meseolvasásra és -hallgatásra, fontos megismertetni őket a gyermekirodalom sokszínűségével, hatalmas palettájával. Nem szabad hagyni, hogy feledésbe merüljenek a mai kortárs írók elődei sem, hiszen a régi nagyjaink nyomdokain haladnak ők is. Írók, költők, illusztrátorok, kiadók mind együtt dolgoznak azért, hogy az olvasás továbbra is élmény maradjon egy olyan világot teremtve, ahová bárki, bármikor ki- és beléphet.

9. Irodalomjegyzék

Agócs Írisz. In: Diafilm portál. <https://diafilm.hu/pages/agocs-irisz> A letöltés dátuma: 2023.11.26.

[N. m.]: Agócs Írisz: *Vonalból kimenni ér!* <https://www.pagony.hu/termek/vonalbol-kimenni-er> Letöltés dátuma: 2022023.11.26.

[N. m.]: Agócs Írisz <https://miamanoshop.hu/konyv/szerzok/agocs-irisz> Letöltés dátuma: 2023.11.26.

[N. m.]: *Ajándékok a Pagonytól – akár felnőtteknek is* (2023) <https://papageno.hu/blogok/pagony/2023/12/karacsony-ajandek/> Letöltés dátuma: 2023.11.26.

A jó gyermekirodalom egyben családi irodalom is (2021) <https://mesecentrum.hu/tanari/a-jo-gyerekirodalom-egyben-csaladi-irodalom-is.html> Letöltés dátuma: 2024.03.29.

Bárdos József (2013): *Illusztráció, giccs, gyermekkönyv-kritika*. In: Irodalmi Jelen. <https://www.irodalmijelen.hu/2013-okt-28-0750/illusztracio-giccs-gyermekkonyv-kritika> Letöltés dátuma: 2024.04.02.

Berg Judittal és a Két kis dinóval kampányol az Unicef Magyarország (2021). <https://unicef.hu/igy-segitunk/hireink/ket-kis-dino> Letöltés dátuma: 2023.11.23.

Berg Judit (2009): *Ősök, hősök*. In: Litera. <https://litera.hu/irodalom/netnaplo/osok-hosok.html> Letöltés dátuma: 2023.11.23.

Berg Judit [N. a.]: *Rumini Ferrit-szigeten – mesejáték két részben*. <https://www.bergjudit.hu/rumini-sz%C3%ADndarab> Letöltés dátuma: 2023.11.25.

Berta Adám – Agócs Írisz (2023): *Szöszmös, a tündéregér*. <https://open.spotify.com/episode/6Y0liJVzImiJw3kcKz74yH> Letöltés dátuma: 2023.11.26.

G. Papp Katalin (2001): *A gyermek, a gyermekkönyv és az illusztráció. A modern gyermekkönyv-illusztráció útjai*. In: Komáromi Gabriella (szerk.) (2001): *Gyermekirodalom*. Budapest, Helikon Kiadó Kft., 323-327. o.

Boldizsár Ildikó (2013): *Mesekalauz úton lévőknek*. Budapest, Magvető Könyvkiadó és Kereskedelmi Kft., 78. o.

Komáromi Gabriella (2001): *A gyermeki olvasáskultúra régmúltjáról*. In: Komáromi Gabriella (szerk.) (2001): *Gyermekirodalom*. Budapest, Helikon Kiadó Kft., 21. o.

Demes Réka (2016): *Panka és Csiribí*. <https://olvasovanevels.gportal.hu/gindex.php?pg=36957312&nid=6661609> Letöltés dátuma: 2023.11.24.

Fenyő D. György (2020): *Tükör, szem, lélek*. <https://igyic.hu/mesecentrum-kritikak/tukor-szem-lelek-1.html> Letöltés dátuma: 2023.11.25.

Gyárfás Dorka (2018): „Aggódtam, lesz-e olyan fiú, aki egy ilyen vagány lányt feleségül akar venni” – Interjú Berg Judittal. <https://wmn.hu/kult/49840-aggodtam-lesz-e-olyan-fiu-aki-egy->

[ilyen-vagany-lanyt-felesegul-akar-venni--interju-berg-judittal](#) Letöltés dátuma: 2023.11.24.

Hibázni ér! Beszélgetés Agócs Írisz illusztrátorral a Buddhafeszten (2023).

<https://open.spotify.com/episode/5N6sBz5VAq7IPom7FWKPHB> Letöltés dátuma: 2023.11.26.

Ismerd meg az abszolút könyveket! (2024) <https://www.pagony.hu/ismerd-meg-az-abszolut-konyveket> Letöltés dátuma: 2023.11.25.

Kempf Zita (2024): *Berg Judit: „Az íráshoz kell ötlet, fantázia, dramaturgiai érzék, de főleg bátorság”*. <https://gyerekszoba.hu/csalad/berg-judit-az-irashoz-kell-otlet-fantazia-dramaturgiai-erzek-de-foleg-batorsag/> Letöltés dátuma: 2024.03.02.

Labdarozsa (2022): *„Az alkotás folyamata a hajtóerő” interjú Agócs Írisszel*. <https://www.pagony.hu/cikkek/agocs-irisz-interju-rajzolja-egy-krumplit-alkotas> Letöltés dátuma: 2023.11.26.

Maszat után most Sárié a főszerep! (2023) <https://www.pagony.hu/cikkek/berg-judit-sari-konyvek-sorozat> Letöltés dátuma: 2023.11.23.

Márkus Judit (2023): *Az illusztráció nehéz műfaj: Interjú Révész Emese. művészettörténésszel* <https://www.prae.hu/article/13713-az-illusztracio-nehez-mufaj/> Letöltés dátuma: 2023.11.26.

Megvgy Édua Kata (2023): *A jó gyerekönyv partnernek tekinti olvasóját*. <https://www.prae.hu/article/13501-a-jo-gyerekonyv-partnernek-tekinti-olasojat/> Letöltés dátuma: 2024.03.29.

Medvgy Édua Kata (2023): *Párbeszéd kép és szöveg között*. https://www.prae.hu/article/13279-parbeszed-kep-es-szoveg-kozott/?fbclid=IwAR1BkTjdQ2ezzBx6YMABpbzaYgCfhgcO2JFH3Mm9CznPx1l_YsflvKnkPew Letöltés dátuma: 2023.11.25.

Medvgy Édua Kata (2023): *Az utazás a lényeg: Beszélgetés Berta Ádám mesekönyve kapcsán a Margón*. <https://www.prae.hu/article/13478-az-utazas-a-lenyege/> Letöltés dátuma: 2023.11.26.

Mikortól meséljünk a gyermekünknek? (2022) <https://meskete.hu/blog/mikortol-meseljunk-a-gyermekunknek/2> Letöltés dátuma: 2024.03.24.

Péter Petra (2024): *Agócs Írisz, a rajzolás fontossága*. <https://soundcloud.com/mannafm/agocs-irisz-a-rajzolas-fontossaga-manna-delutan-peter-petra-2024-02-06> Letöltés dátuma: 2024.03.02.

Révész Emese (2014): *Piroska Kiberádiában*. Heti Világgazdaság. https://hvg.hu/hvgmuerto/20140306_Piroska_Kiberadiaban Letöltés dátuma: 2024.04.05.

Róbert Katalin (2009): *Tarolnak Berg Judit textilmacskái*. https://konyvesmagazin.hu/kritika/rosszcsont_cicak.html Letöltés dátuma: 2023.11.25.

Sándor Enikő [N. a.]: *A mesék vizuális interpretációjáról*. <https://olvasovanevels.gportal.hu/gindex.php?pg=36480569&nid=6703025> Letöltés dátuma: 2024.04.05.

Silent book? Mi ez? In: Ifjúsági és Gyermekirodalmi Centrum. 2021.10.07.
<https://igyic.hu/mediatar/tudomanyos-cikkek/silent-book-mi-ez.html> Letöltés dátuma:
2024.04.02.

Simon Réka Zsuzsanna (2012): *Interjú magyar, spanyol ajkú és katalán gyerek- és ifjúsági könyvet írókkal: Berg Judit (író)*
<https://gyerekkonyvolelo.wordpress.com/2012/08/30/interjuk-magyar-spanyol-ajku-es-katalan-gyerek-es-ifjusagi-konyvet-irokkal-illusztratorokkal-berg-judit-iro/> Letöltés ideje:
2023.11.23.

Simonfalvi Anita (2023): *Mentsük meg a világot Micivel! – beszélgetés Agócs Írisz író-illusztrátorral.* https://www.abaligetihirek.hu/l/mentsuk-meg-a-vilagot-micivel-beszelgetes-agocs-irisz-iro-illusztratorral/?fbclid=IwAR0SOTQszFFFNH9I1egt5HXwFMJC_8ZvpsX_2YKlC_pczdQ1wokH1vaAbdQ
Letöltés dátuma: 2023.11.26.

Somogyi Anita [N. a.]: *Beszélgetés a Rumini a megálmodójával, Berg Judittal.*
https://www.kisgyermekfejlesztes.hu/cikk_442_beszelgetes-rumini-megalmodojaval-berg-judittal Letöltés dátuma: 2023.11.23.

Színházi előadás született az egyik legnépszerűbb mesekönyvből (2023).
<https://felelosszulokiskolaja.hu/eletmod/szinhazi-eloadas-szuletett-az-egyik-legnepszerubb-magyar-mesekonyvbol-a-heim-pal-korhazban-debutalt-a-maszat> Letöltés dátuma: 2024.03.02.

Szurovecz Kitti (2023): *Olvassunk neki mesét: kreatív, boldogabb felnőtt lesz belőle!*
<https://meglepetes.hu/riportok/2023/04/04/meseterapia-meseolvasas-gyerekneveles/> Letöltés dátuma: 2024.04.01.

Tisza Eleonóra (2023): *”Ami a csövön kifer” – Interjú Berg Judittal.*
<https://kortarsonline.hu/aktual/berg-judit.html> Letöltés dátuma: 2023.11.25.

Varga Betti (2008): *„Szép kis felfordulás, mondhatom” Berg Judit: Cipelő cicák a városban*
<https://www.prae.hu/article/1250-szep-kis-felfordulas-mondhatom/> Letöltés dátuma:
2023.11.25.

Varga Emőke (2019): *Az interaktív mesekönyv medialitása. Studia Litteraria, 1-2 sz., 194-208. o.*

Veress Gyöngyi (2023): *Nemzetközi trendek a gyermekkönyv-illusztrációban és a magyar szcéna.* <https://mesecentrum.hu/esemenyek/beszamolo-annabella-revesz-emese.html> Letöltés dátuma: 2024.03.29.

10. Képjegyzék

1. ábra - Cipelő cicák – A városban (forrás: libri.hu):.....	26
2. ábra - Cipelő cicák – A hátizsákban (forrás: libri.hu):	28
3. ábra - Cipelő cicák – A cirkuszban (forrás: libri.hu):	29
4. ábra - Cipelő cicák – A cirkuszban (forrás: rododendronart.com):	31
5. ábra - Cipelő cicák – A cirkuszban (forrás: rododendronart.com):	31
6. ábra - Színezés (saját kép).....	36
7. ábra - Színezés (saját kép)	36
8. ábra - Színezés (saját kép).....	36
9. ábra - Kivágás (saját kép).....	36
10. ábra – Gyöngyök felfűzése (saját kép).....	37
11. ábra – Gyöngyök felfűzése (saját kép).....	37
12. ábra – Könyvjelző (saját kép).....	37

11. Mellékletek

Interjúkérdések

- Mi alapján választja ki, hogy könyvét ki illusztrálja?
- Gondolkodott rajta, hogy valamelyik könyvéhez ön készíti az illusztrációkat?
- A kötetek tervezése során voltak/vannak előzetes elképzelései azzal kapcsolatban, hogy egy adott meséből melyik jelenetek legyenek képileg megformálva, és milyen módon?
- Kép és szöveg viszonya: mi/ki dönti el, hogy milyen arányban legyen a kép és szöveg egy oldalon, illetve hány kép szerepelhet a mesében?
- A „Most én olvasok!” című sorozathoz többen is csatlakoztak a Pagony Kiadónál. Önt elsősorban mi vezérelte és mi a fő célja vele?
- A Hubby új elnökeként mit tűzött ki céljául?
- Az egyre terjedő virtuális világban nagyon nehéz a gyerekek figyelmét elvonni a képernyőtől. A gyors, egymás után váltakozó, pörgős jelenetek vetekedhetnek egy könyvvel? Mi a titka, eszköze annak, hogy a könyvolvasással töltött idő egyensúlyba kerüljön a képernyőhasználatral töltött idővel?
- Az illusztrátorok között kiemelkedő helyet foglal el Agócs Írisz. Sok mesét illusztrált önnek. Az ő képi megjelenítése áll a legközelebb ahhoz, amit szeretne elmondani egy mesében?
- Nagyon sok helyre hívták már az elmúlt években felolvasásra. Mesélne egy ilyen élményéről, amely különleges volt önnek?

NYILATKOZAT

Alulírott Horváthné Molnár Mónika a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Kaposvári Campus, Óvodapedagógus szak levelező tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett. A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: _____ év _____ hó _____ nap

Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatom/Szakdolgozatom/

Diplomadolgozatom áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam. A Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom*. A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: _____ év _____ hó _____ nap

Belső konzulens

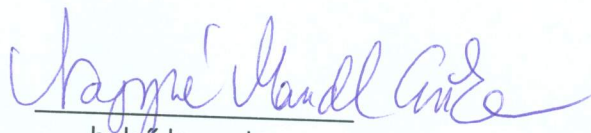
NYILATKOZAT

Horváthné Molnár Mónika (Neptun azonosítója: GHRPFU) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot¹ áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: Kaposvár, 2024. 04. 27.

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.

NYILATKOZAT

Alulírott Horváthné Molnár Mónika a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem, Kaposvári Campus, Óvodapedagógus szak levelező tagozat végzős hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, a jogi és etikai szabályok betartásával kezeltem. Hozzájárulok ahhoz, hogy Záródolgozatom/Szakdolgozatom/Diplomadolgozatom egyoldalas összefoglalója felkerüljön az Egyetem honlapjára és hogy a digitális verzióban (pdf formátumban) leadott dolgozatom elérhető legyen a témát vezető Tanszéken/Intézetben, illetve az Egyetem központi nyilvántartásában, a jogi és etikai szabályok teljes körű betartása mellett. A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: DOMBÓVÁR 2024 év 04 hó 27 nap

Horváthné Molnár Mónika

Hallgató

NYILATKOZAT

A dolgozat készítőjének konzulense nyilatkozom arról, hogy a Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam. A Záródolgozatot/Szakdolgozatot/Diplomadolgozatot záróvizsgán történő védelemre javaslom / nem javaslom*. A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem*

Kelt: _____ év _____ hó _____ nap

Belső konzulens